

Volyňští Češi na Broumovsku

*Zvláštní vydání Broumovských novin
při příležitosti 65 let od návratu volyňských Čechů
do vlasti svých předků*

Vážení čtenáři,
dovoďte mi úvodem vysvětlit, proč jsem se rozhodl vzpomenout na lidi, kteří se v únoru 1947 vrátili ze západní Volyně do vlasti svých předků. Ti starší si na tu dobu jistě vzpomenou, ale většina našich spoluobčanů vnímá toto období již jen jako historii.

Před 65 lety se do naší vlasti vrátilo 40 000 volyňských Čechů a některé rodiny se rozhodly usadit na Broumovsku. Mohlo by se zdát, že to je vše, co se o těchto lidech dá napsat. Věřím ale, že až se seznámíte s krutým osudem, který tyto rodiny na Ukrajině stihl, asi neuvěříte, že to, co se o nich píše, může být pravda. Možná, že se dozvíte, že dědeček a babička Vašeho souseda byli za živa upáleni nebo že mnozí z nich přišli o své ženy a děti. Dozvíte se, co všechno museli vytrpět a překonat.

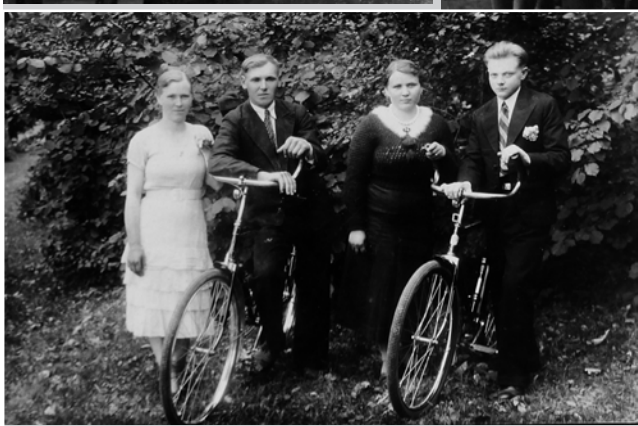
Většina z Vás mne zná osobně a ví, že nejsem ani novinář, natož spisovatel. Přesto jsem se rozhodl „zaskočít“ za naše nezávislé sdělovací prostředky a alespoň jedenkrát za 63 let napsat o těchto skromných lidech pravdu.

Nevím, jak by se v dnešní době zachovali naši prezidenti Masaryk, Beneš a především gen. Ludvík Svoboda. Neumím si ale představit, že by si tito velikáni našich dějin nenašli za 22 let alespoň jedenkrát čas, aby těm 2500 mužů a žen - volyňských Čechů - kteří padli za 2. světové války, nepoložili na jejich symbolický hrob kytičku a nepoděkovali jim za to, že obětovali své životy za svobodu vlasti. Národ, který si neváží svých hrdinů, jako by už nebyl.

Alexandr Stejskal

Snímky zničeného Českého Malína jsou převzaty z publikace Český Malín - Lidice volyňských Čechů

Volyňští Češi před 2. světovou válkou:

- Marie Stejskalová s dětmi v roce 1915. Stojící vlevo je Josef Stejskal
- Vladimír Stejskal v roce 1938
- Babička pana Holečka a pan Gola z Broumova v roce 1914
- Volyňská svatba v Terešově
- Rodina Dědkova z Terešova

S finanční podporou Města Broumova vydalo Občanské sdružení Evropa Union Broumov v dubnu 2012. Tisk Tiskárny BNB, spol. s r. o. Náklad 500 výtisků. Cena 10 Kč

Při sestavování textu jsem kromě vzpomínek pamětníků použil těchto publikací:

Václav Sádlo: Odboj občanů okresu Náchod v zahraničních pozemních jednotkách (1936 - 1945), Okresní muzeum Náchod, 2000

Vladimír Dufek: Mučednická obec na Volyni, 2002

Dana Martinovská a Josef Řepík: Český Malín, Lidice volyňských Čechů, 2010

Psal se rok 1870

V té době bylo velice těžké získat vlastní půdu, která by uživila rodinu. A tak když se doneslo i do Čech, že ruský car vydal nařízení, že kdo se do Ruské říše přistěhuje, dostane hektar země bezplatně a další půdu si bude moci dokoupit. Mnoho Poláků, Čechů, Němců a také menší počet Slováků se rozhodlo, že se vydají do neznáma, i když nevěděli, co je čeká.

Myslím si, že kdyby alespoň trochu tušili, co všechno budou muset překonat, tak by se určitě rozhodli jinak. Právě o Velikonocích roku 1870 se vypravilo z okresu lounského, žateckého a rakovnického asi dvacet rodin na cestu do Ruska. Cestovali po železnici až do stanice Brody, což bylo asi 90 procent cesty do místa, kam směřovali. A začaly první velké problémy. Poslední úsek cesty - asi 100 až 150 km - bylo nutné překonat na povozech tažených koňmi, které si vzali s sebou. Za povoz se přivázala kravka, děti usadili na vozy a po blátivých cestách ruské Volyně se brodili v dešti ke své vysněné hroudě. Cesta trvala déle než těch 1000 km do Brodu. V té době Rusové železnici teprve stavěli. Silnic také ještě nebylo. Když po strastiplné cestě dorazili na místa, kde se chtěli usadit, našli zde většinou nepěstěný les, staré duby a pole zarostlá plevelem a trávou. Navíc v lese bylo velké množství vlků. První půdu zakoupili od polského statkáře Kazimira Slivinského. Jeho majetek se nazýval Malín – od tud vznikl název osady Český Malín.

Ne všichni Češi měli to štěstí a někteří marně hledali nějaké přijatelné místo, kde by se usadili, a začali pomalu litovat, že se takto vydali do cizí země, plné spekulantů, dohazovačů a podezřelých lidí. Co bylo také těžké překonat, byla neznalost cizího jazyka. Začátky byly nejen těžké, ale často nesnesitelné. Avšak touha po vlastní hroudě odolávala všem těmto trampotám a nesnázím. Postupně příjížděly další rodiny. Mezi prvními kupci půdy byly také rodiny Cibulkových, Řepíkových, Najmanových, Vígnerových, Studených, Reových, Baštových, Činkových, Krámských, Hrádkových, Mendlíkových, Minaříkových, Glancových a Ledvinových.

Přechod na pravoslaví

Většina přistěhovalců byla katolického vyznání. Krátkou dobu carská vláda toto náboženství trpěla, avšak po smrti

cara Alexandra II. se ruská vláda obávala, aby Češi jako katolíci nebyli ovlivňováni katolickými polskými kněžími, neboť čeští katolíci chodili do kostelů, kde byli kněží většinou polské národnosti. V té době měla česká Volyně tři fary. V Podhájcích u Dubna s knězem Hrdličkou. V Hlínku sloužil kněz Saska a v Hulči kněz Kašpar. A náhle v roce 1884 vyšel zákon, že katolíci si nesmí koupit půdu a navíc v roce 1888 vyšel další zákon, který zakazoval katolíkům koupit si parcelu pro průmyslový podnik, což ještě zákon z roku 1884 nepředpokládal. Zákon z roku 1888 navíc zrušil samostatné české fary. A tak byly dvě možnosti. Vrátit se do vlasti, kde v té době bylo ještě hůře, než když vyjížděli, anebo přejít na pravoslaví a hospodařit, kde cítili, že mohou svou půli docela slušně žít. Někteří toto dilema řešili tím, že se zřekli půdy a odstěhovali se do města. A tak většina Čechů začala přecházet pomalu na pravoslaví, protože jim nic jiného nezbývalo.

Zlepšení hmotných poměrů

České vesničky vyrůstaly do krásy. Začaly se stavět cihelny, mlýny, cesty. Zášť a nelibost domácích lidí se během času přeměnily v úctu. Ukrajinci i Poláci začali hospodařit a upravovat svá hospodářství podle Čechů, ale nikdo se neodvážil pěstovat chmel. Ten vyžadoval mnoho práce a také speciální znalosti. V prvních letech po přistěhování Češi kupovali od sousedů Ukrajinců všechno hnojivo a vyváželi je na pole a Ukrajinci byli Čechům dokonce vděční, že vyvážením mrvy je zbavují zbytečné dřiny. Když posléze poznali blahodárné působení hnojiva, žádný Čech je od nich už více nedostal. Češi ostatně měli později více dobytka, takže hnojiva měli dostatek. O hospodářských strojích ukrajínští rolníci neměli tehdy ponětí. Obdělávali půdu velmi primitivně, dokonce bez pluhu, jen takzvanými sochami. Kdežto Češi v té době již měli pluh, brány a také již několik ručních mlátiček. Češi i nadále kupovali většinu strojů z Čech. Každý styk s otčinou byl jim milý a žádoucí, třebaš to byl jen styk obchodní. Brzy skoro v každém hospodářství byl žací stroj a mlátička. Ve větších vesnicích začaly vyrůstat sály, kde se mohly místní, ale i sousedé po těžké práci pobavit. Většinou zde byla také umístěna hospoda. Pivo se pilo z českých pivovarů z Olíky, Semidub, Lucka a chutnalo výborně. V každé vesnici byli šikovní zámečníci. V Malíně to byli pánové Miler a Pižl. Kováři, ševci i krejčí tu měli dost práce a zajištěné živobytí pro sebe i rodinu. Začali se rozrůstat také obchodníci. Například v Malíně již před první světovou válkou až do roku 1914 dosáhl největších úspěchů Alexandr Krámský. Absolvoval obchodní školu ve Vídni. Původně byl učitelem, ale později ho zlákal obchodní život. Tento zkušený muž si záhy získal oblibu nejen u obyvatel Malína, ale i v celém širokém okolí. A bylo proč. U Krámského bylo možné koupit vše, co bylo k dostání ve vzdálených městech, a ne dražší, spíše lacinější a Krámský věděl, co vyžadovalo hospodářství. Tento muž poskytoval lidem pomoc při podpisu různých smluv, úpisů, zápisů, závětí atd. Ne nadarmo ho v Malíně nazývali notářem. Bylo možné si u něj přečíst i noviny. V té době si Malínští pořídili i obecní knihovnu obsahující několik set svazků. Krámský byl též knihovníkem. Kromě toho měl knihovnu soukromou a knihy ochotně půjčoval. Pán Krámský, jako bývalý učitel, vzdělával také mládež. S velikou obětavostí a zálibou řídil místní divadelní ochotníky a zpěváky. Diva-

delní představení se velmi přičinila o povzbuzení národního ducha a utvrzovala vědomí. Předplácely se také české noviny, časopisy a knihy z vlasti. Již v roce 1889 založili Malínští sbor dobrovolných hasičů, jehož prvním náčelníkem byl Vladimír Mendlík a velitelem Václav Ré. Na hasičský prapor nechali vyšívat „Buď věren duši i tělem“. Bratranec pana Mendlíka se po návratu do vlasti usídlil v Rožmitále a Krámšti, příbuzní zmiňovaného obětavého obchodníka, jsou také usídleni na Broumovsku. Ve stejné době si Malínští vybudovali obecní mlékárnu, která jim do obecní pokladny přinesla slušný příjem. O výrobky z této mlékárny byl velký zájem. V roce 1906 pan Alois Martinovský vystavěl v Malíně válcový mlýn. V té době bylo mlýnů velice málo. Tento mlýn si brzo získal důvěru a přízeň všech, jak Čechů, tak ostatních obyvatel v širokém okolí. Mlýn se po pár letech rozrostl a byl jeden z největších na celé Volyni. Tak se Malín postupně stal jednou z větších, zámožnějších a kulturnějších vísek české Volyně.

Také abych nezapomněl: Malín vybudoval dvě školy. Prvým učitelem v národní škole byl pan učitel Vígner, potom přišel pan učitel Jan Vlasák. Do těchto škol chodily i děti ze sousedních obcí – Kneruty, Terešov a Krasilno. Například z Terešova chodil do školy v Malíně pan Josef Ledvína z Martínkovic, pan Gola, jehož syn bydlí nyní v Broumově a ještě mnoho dalších našich spoluobčanů. V této době se pravoslavná církev snažila různými způsoby školy rusifikovat. Ve škole byla postavena kaple, aby pravoslavné duchovenstvo mohlo snadněji působit na mládež a ovlivňovat ji. Rusifikace neměla úspěch. Ani později se nepovedlo Polákům je polonizovat. Západ Volyně po roce 1921 po těžkých bojích, které sváděli Poláci s Rusy, připadla po vleklých jednáních Polsku. Ale musím se vrátit trochu zpět.

První světová válka

V době, kdy české vesničky dosáhly vrcholu svého rozvoje, rozpoutala se první světová válka. Ihned v prvních dnech války byli povoláni muži všech národností do armády. Z Malína Vladimír Dědek, Alexandr Dědek, Bedřich Činka a mnoho dalších. Jména uvádím proto, že jmenovaní se po návratu do vlasti usídlili na Broumovsku. Z Malína bylo povoláno celkem dvacet mužů. Na frontu je vyprovázely plačící ženy a děti, do toho hrála kapela pochod. Bylo to smutné loučení. Lidé se začali častěji scházet v obchodě pana Krámského spíše rozprávět než nakupovat. Výčep piva po mobilizaci byl zapečetěn a nesměl se prodávat žádný alkohol. Co bylo ale nejhorší, že veškerou práci, starost o děti, péči o zvířata musely zastat samy ženy, včetně orby, setí, mlácení obilí atd. V této těžké době začalo vznikat české vojsko. A na frontu odcházeli další muži. Z těchto, většinou mladších mužů, se začali tvořit tzv. „České družiny“. Z nich se zakládaly první oddíly českých legií na východě.

Rakušáci v Malíně

Jaké bylo udivení a příjemné překvapení obou stran, když uslyšely českou řeč. Do Malína přišla nejprve vojska české národnosti. Malínští byli rádi, že se s nimi mohou domluvit mateřskou řečí, navíc tito vojáci se chovali velmi slušně. Při odchodu dostali rozkaz zapálit mlýn. Voják formálně vykonal rozkaz nehlédě na prosby občanů, ale tak opatrně, aby se

dal požár lehce uhasit a klíče od dveří mlýna odhodil tak, aby lidé viděli kam. Požár mlýna byl lehce uhašen a sloužil dále k svým účelům. Krátce na to ale do Malína přišli jiní vojáci. Byli to Němci a Maďaři, mezi kterými se jen zřídka vyskytl Čech. 8. října 1915, tři dny před posvícením, byli Malínští násilně vyhnáni z Malína. Museli opustit do dvou hodin dům. Navíc jim vyměnili koně za své a často místo dvou koní jim dali pouze jednoho, utrápeného a kulhajícího. Malínští jeli a nevěděli kam. Cesty byly rozblácené. První noc přežili v 11 km vzdálené Horodnici ve škole a prázdných ukrajinských domech. Potom pokračovali, až přijeli do pěti ukrajinských polorozbořených vesnic, 15 km od města Vladimíra Volyňského. Do těchto vesnic byli násilně nastěhováni kromě obyvatel Malína a Knerut, také občané českého Teremna. Byla to doba, že si dnes neumíme ani trochu představit, že toto vše tito lidé museli překonat. Musel bych toho napsat ještě mnoho a podrobněji, aby si nezavěšený čtenář mohl vše představit, tu hrůzu ve všech souvislostech. Vrátit se mohli až v březnu 1918. Teprve po brestlitevském míru. A museli začít opět od začátku.

Život pod Polskem

Po polsko - sovětské válce část Volyně a Malín připadly Polsku. Po uzavření míru začali Malínští hospodařit od začátku, jako by se teprve nyní přistěhovali. Začala horečná práce na vybudování zničených obytných a hospodářských budov. Pole, ležící tolik let ladem, zarostla trávou a plevelem a potřebovala mnoho práce, potu a mozolů, aby opět vydávala hojně plody. Zase nastal shon po náradí a hospodářských strojích. Zase zařizování domácností - jedním slovem zase vše od začátku. I zvon na návsi si museli Malínští zase pořídit. Hasičské náradí i s kůlnou zmizelo z povrchu země. Ani jeden pluh, žací stroj, mlátička, žentour a vůbec hospodářské stroje v Malíně nezůstaly. Byly zničeny, poškozeny vykradeny. Po obecní mlékárně, vlastně jejich strojích, ani památky. Knihovna byla také prázdná, snad ani jedna kniha se nezachránila. První léta po válce byla skvělá zemědělská konjunktura. Zemědělské výrobky se těšily poptávce a dobře se platily. Avšak chmelnice, které byly všechny zničeny, nebylo možné ihned nahradit, aby jich bylo tolik jako před válkou. V té době Malínští nejprve pomýšlejí na školu. Vždyť přes tři léta se v ní nevyučovalo. Přivezli si proto své staré učitele Jana Vlasáka a Kaveckého a platili jim za vyučování sami, neboť stát ještě neměl prostředků. Stavěly se také hospodářské budovy, ještě větší a lepší než před válkou. Malín krásněl, zbohatl a hojil hrozná rány války. Zahrádky okolo domů, opravování plotů, vysazování mladých ovocných stromů a jiné tisíce maličkosti. Již v roce 1921 byl ze mlýna zaveden elektrický proud, který osvětloval ulice i domy. Bylo ho také používáno pro pohon mlátiček. Po práci se Malínští rádi pobavili. Posvícení, poutě a jiné zábavy byly zase v módě a plném provozu. Hrají se také divadla, jež řídí místo Krámského pánové Hora a Martinovský. Krámský se po návratu z Ruska v Malíně neusadil a pracoval jako účetní v různých podnicích. Když se však dozvěděl, že jeho zamilované divadlo v Malíně ožilo, často přijížděl a dával rady a pokyny, obstaral a daroval divadelní hry. V roce 1924 zakládá česká volyňská menšina pro podporování svého školství spolek Českou maticí školskou. Mezi zakladateli byla též již zná-

má jména. Alois Minařík, Václav Činka, Alois Martinovský, Josef Krámský atd. Tito lidé se obrátili na československé vyslanectví ve Varšavě, aby si mohli opět zařídit svoji knihovnu. Po nějakém čase obdrželi první dva balíky knih. Bylo jich asi padesát, základ nové malínské knihovny. To byla velká radost pro všechny. Nebylo však dostatek peněz. Jen díky obětavosti některých členů Matice, kteří nelitovali značných peněžních obnosů, mohla Maticе pokračovat v nakupování knih a časopisů. Záhy se pravidelně odebíralo v Malíně několik českých časopisů z vlasti. O malínskou knihovnu se zasloužila tělocvičná jednota Sokol v Klášteře Hradišti nad Jizerou, která sebrala mezi svými členy sto knih a zaslala je Malínu. Byly velké nesnáze s odesláním peněz za časopisy a knihy do Československa, neboť se mohly posílat za hranice jen s povolením ministerstva financí ve Varšavě, ale to nerado dávalo takové povolení. Z této nesnáze jim velmi pomohlo opět československé vyslanectví ve Varšavě. Po roce trvání Matice zakládají Malínští znovu Sbor dobrovolných hasičů. Rok po roce plynul. Každým rokem přibývalo členů Matice. Každým rokem přibývalo předplatitelů časopisů. Časem byl skoro každý člen Matice dobrovolným hasičem a zase naopak zase hasič členem Matice. V této době byli také zřízení vesniční listonoši. Poštu nosili z blízké české vesnice Ostrožec. V Malíně, tak jako v jiných vesnicích české Volyně, se konaly sbírky na české školy, jež výlučně vydržovala Maticе. Kromě pravidelných sbírek se vybíralo na Matici při příležitostech – svátky, posvícení atd. V roce 1927 u příležitosti 10. výročí bitvy u Zborova, ústředna České Matice školské v Lucku (město asi sto tisíc obyvatel) uspořádala zájezd na zborovské slavnosti a vyzvala, aby se těchto slavností z každého Kola Matice zúčastnili dva členové. Z Malína to byl tajemník České Matice školské J. Martinovský a Marie Martinovská. Své dojmy z tohoto setkání uveřejnili v tehdejší českém časopise „Hlasu Volyně“. Později za to obdrželi poděkování od československého vyslanectví ve Varšavě. Bitvy u Zborova se zúčastnilo též mnoho volyňských Čechů (legionářů). Též i můj dědeček a šest dalších příbuzných. Desetiletí trvání ČSR Malín také oslavil. K 28. říjnu byla uspořádána slavnost, na kterou se sjelo mnoho hostů z okolí. Ten den vyzněl v Malíně velmi okázale a slavnostně, neboť to byly vlastně dvě slavnosti. V den 28. října 1928 Sbor dobrovolných hasičů světil svůj prapor. Na jedné straně praporu bylo napsáno „Sbor dobrovolných hasičů v Malíně“, na druhé, také zlatými nitěmi vyšito heslo „Bud' věren duši i tělem“. Z jedné strany vlála československá státní vlajka, na druhé straně polská. Dlouhé řady hasičů v malínských stejnokrojích i hasičští hosté. Po posvěcení praporu šli všichni do sálu na další slavnost, oslavu desítiletého trvání československé samostatnosti. Proč i toto tak podrobně popisují? Ne náhodou se u nás v Broumově u pomníku vedle hřbitova volyňští Češi pravidelně zúčastňovali oslavy 28. října, a pokud jim to zdraví dovolí, tak ani dnes těch několik posledních devadesátiletých rodáků z Volyně nikdy nechybí. Vlast pro ně nikdy nebylo cizí slovo, i když o tom nikdy moc nemluvili.

Styky s vlastí

Po celou tuto dobu od konce první světové války se Češi na Volyni snažili udržovat co nejbližší vztah k své vlasti. Už v roce 1928 se v Malíně objevil první rozhlasový přijímač

u občana Václava Ré. Udržovali také písemné styky s různými spolky, jako se Spolkem přátel zahraničních Čechů a Slováků J. V. Frič. V Praze se Spolkem Komenských. Spolek Komenských podporoval české školství na Volyni prostřednictvím České Matice školské v Lucku. V roce 1932 se na IX. Vsesokolský slet v Praze vypravil z Malína místní zvěrolékař Vladimír Mendlík. Při té příležitosti navštívil také sekretáře Spolku J. V. Frič v Praze V. Štolbu, aby mu osobně poděkoval za služby Malínu prokazané – při čemž mu odevzdal tableau členů Matice školské v Malíně. Od V. Štolby se náš krajan dozvěděl, že ministerstvo školství posílá na Volyn čtyři učitele. Když se pan Mendlík vrátil na Volyn, tak při jeho vyprávění o vlasti každý to štěstí, že už viděl naši svobodnou Československou republiku, záviděl. Touha poznat svou vlast se zmocňovala ještě silněji a každý si umiňoval: „Na druhý slet už pojedou také“.

Družstevnictví

V roce 1930 založili Malínští družstevní mlékárnu. Obecní mlékárnu měli již v roce 1911. P první světové válce nezůstalo po této mlékárně nic. Dvakrát týdně několik metráků prvotřídního másla putovalo do Lucka a dále do světa. K tomuto podniku, ostatně jako všem předsevzetím Malínských, se přidružili občané z Českých Knerut. České Kneruty byla malá veska vzdálena od Malína sotva jeden km. Spolu s Malínskými slavili posvícení a pouti, pořádali zábavy, divadla atd. Další družstvo konzumní bylo založeno zase společně s Knerutskými. I přesto, že v celém světě řádila hospodářská krize, tak obě družstva dosahovala skvělého rozvoje, dokazující, jak prospěšná je společná práce. Obě družstva byla již rozvinutými podniky, když zase vypukla válka. Údobí 1921 až 1939 bylo jednoznačně nejkrásnější v celém jejich nelehkém životě na Volyni. Naši předci, jak jsem již podrobně popsal v úvodu o životě českého Malína, nejen že uměli, jak se říkat vzít za práci, ale také se často veselili na tancovačce při posvícení, pouti, výročí vzniku naší republiky (28. října), na hasičském bále atd. Veselo bylo vždy na svatbách, kde se sešla téměř celá vesnice. Ti staří seděli v chátách, jak se na Volyni říkalo obytným domům, ostatní svatebčané, mládenci, družičky seděli před domem a chodili tancovat na provizorní parket, který byl ozdoben brízkami a pentlemi, nebo tancovali, kde se dalo. Veliká sláva byla také to, když se narodilo miminko, a to bylo každou chvíli, protože 5, 7 i více dětí v rodině nebyla žádná výjimka. Každé dítě muselo být pokřtěno a pak pořádně zapito, aby se dožilo dlouhého věku. I na pohřby se na Volyni sešla vždy celá vesnice, všichni příbuzní, ale i Češi z celého okolí. Podle vyprávění mého otce na každém pohřbu v jejich i blízkých sousedních vesnicích hrála jejich kapela a za pohřeb si většinou nikdo z muzikantů nic nevzal. Nedělali rozdíl, když umřel někdo z bohatší nebo chudší rodiny. Po pohřbu to prý bylo pro muzikanty velice náročné. Poněvadž každého nebožtíka bylo potřeba pořádně zapít, aby ležel v míru a pokoji. Ještě se vrátím k některým zvykům. Když jela nevěsta z kostela v létě, tak její nazdobenou bryčku nesměl po cestě domů nikdo předjet, aby manželství dlouho vydrželo. Proto můj dědeček, který vlastnil překrásné koně, ale měl i speciálně odpérováný kočár, navíc koňské sváteční postroje (byly vyzdobeny přezkami a sponami ze žlutého kovu, což na Volyni v té době nebylo běžné), tak

i proto byl dědeček velice často požádán, aby odvezl nevěstu do kostela, ale hlavně z kostela již oba manžele. Ženich jel do kostela vždy jen se svoji matkou. Když byla svatba v zimě, tak se vše opakovalo, ale bryčku nahradily sáně. V zimě se na postroj upínaly zvonečky, aby po celou cestu do kostela i z kostela zpříjemňovaly náladu všem svatebčanům. Tyto zvonečky mám schované na památku a případným zájemcům je mohu ukázat. Také mám uschovanou sekeru, kterou můj otec na Volyni sekal dříví už před 80 lety. Oba moji dědečkové byli velice často požádáni bohatšími Židy, aby jim odvezli na povozu zboží, které si zakoupili od nich, ale i jiných sedláků. Historiky, které mi vyprávěli moji předci o těchto cestách, byly veselé i tragické, ale bylo jich tolik, že bych musel o nich napsat celý román. Velice často naši rodinu navštěvoval pan Lukaščuk. Ač nebyl s námi v příbuzenském stavu, tak jsme velice rádi poslouchali jeho historiky o jeho cestách, když vozil na bazar Židy, o banderovcích (zástupce Stepana Banderu znal osobně). Než začal vyprávět, tak rodiče si s ním dali, jak říkali, stopečku, něčím dobrým to zakousli, my děti jsme se uvelebily někde v koutku a poslouchaly, strachy jsme někdy i nedýchaly, jak jsme se zaposlouchaly do děje. Občane Božanova se na pana Lukaščuka určitě pamatují, hlavně ti dříve narození. Také bych se velice rád zmínil o tom, jak se dodržovaly na Volyni vánoční a velikonoční svátky. Pro nás byly vánoční svátky velice dlouhé. Nejdříve jsme slavily katolické a poté od 6. ledna pravoslavné svátky. Tento den, u nás Tři králové, je u pravoslavných věřících Štědrý den. Jak na vánoční, tak i na velikonoční svátky se lidé velice těšili a hodně se navštěvovali. Napekly se různé dobroty, koláče, vánočky a hodně pochoutek, klobásy a další výrobky z masa. Při těchto návštěvách se vždy zpívaly koledy. Nejvíce české, ale i polské i ukrajinské.

Příchod Sovětů na Volyň

14. srpna 1939 byla vyhlášena mobilizace. Z Malína odešli do polské armády tři občané. Všichni tři se zúčastnili bojů proti Německu a všichni se dostali do německého zajetí, při čemž pán Houda byl těžce raněn. Polsko padlo. Na Volyň přišla Rudá armáda a s ní opět nová vláda. V roce 1941 se zakládá v Malíně kolchoz, který měl všechny předpoklady, aby se stal jedním z nejlepších v okolí. Škola v Malíně byla rozšířena ze čtyř na šest tříd. V té době opustil školu učitel Albl, který odešel učit do české školy v krajském městě Rovno. Nastoupil nový řídící učitel Gerasimov, jeho žena a dva Češi – J. Cimala a Libuše Čechová. Brzo po příchodu sovětské vlády byla v Malíně zřízena nemocnice, kterou řídil chirurg Dr. Otto Gros. Jeho manželka byla v této nemocnici oční lékařkou. Jeho pomocníkem se stal pan Omelčuk, který v Malíně působil již 25 let jako místní felčar. Omelčuk byl zkušený, měl výbornou praxi a milerád poskytoval lékařskou pomoc všem, když se na něj obrátili, a často tak činil úplně zdarma. Ještě většího uznání a obliby si získal za krátký čas v Malíně a širokém okolí Dr. Otto Gros. Byl to člověk ochotný a vlídný, oddán svému povolání tělem a duší.

Válka německo - sovětská 1941

Nesčetné hordy německých nacistů se přehnalý Volyní, přešly Malínem a hnaly se dále na východ. Lidé brzo pozna-

li, jak si hitlerovci představovali „nový evropský pořádek“, který chtějí zavádět. Jako jeden z takových „Kulturtrégrů“ a neomezený pán celého ostrožského okresu přišel místní Kreislandwirt. Stal se otrokářem tisíců obyvatel, 68 vesnic okresu. Zdálo se, že se vrátily časy středověku. Podle vlastní vůle řídil osudy tisíců lidí a nikomu za své činy neodpovídal. Naopak byl chválen za to, že umí vymačkávat z obyvatelstva co nejvíce plodů mozolné práce, které si pak Němci posílali domů do Německa a na frontu. Kulturní život se v té době úplně zastavil. Časopisy, i ty odborné, se prodávaly jen Němcům. Restaurace, pivo, hudba, biograf, to vše bylo jen pro Němce.

Teror. Národnostní poměry za Němců

Uměle roznícený národnostní antagonismus zvláště mezi Ukrajinci a Poláky vrcholil na jaře 1943. Poláci se stěhují z vesnic do měst, přinuceni k tomu vydrážděnými Ukrajinci. Oba národy se stávají nástrojem Němců. Čím těžší porážky postihují Němce, tím více se stupňuje jejich teror vůči bezbrannému obyvatelstvu. Začali se obávat sjednocení slovanských národů, jež by urychlilo německý pád. Podařilo se jim mezi sebou rozeštvát Poláky a Ukrajince. Jistě by se našli i tací, kteří by na německý pokyn šli vraždit i Čechy. O hrůzách na polském obyvatelstvu mi vyprávěl již nežijící pan Misinský z Křinic, kterému se podařilo tyto hrůzy přežít. Přežil i jeho bratr, který zůstal na Volyni, a o tomto těžkém období mi podrobně vyprávěl. Navštívil jsem jej v okresním městě Dubno v roce 1955 společně se svoji matkou.

Zkáza Malína

Proč byl Malín vyvražděn a zničen? Co bylo příčinou jeho zkázy? Nenajde se nikdo, kdo by hledal hmatatelné odůvodnění tohoto strašného masakru. Proto je jisté, že vraždění v Malíně připravovali daleko před jeho provedením s celou důkladností někde v temných zdech gestapa. Vražda v Malíně po tolika jiných vraždách na Volyni, v Bělorusku i po celé Ukrajině byla pouze provedením jednoho odstavce z plánu, který měl pomoci Němcům k nadvládě nad ostatními národy. Toho osudného dne 13. července 1943 po dvoudenním dešti vysvitlo ráno slunce a bohatá úroda zvala k práci. Začala příprava na žně. Malínští netušili, jako krvavou žeň jim připravili jejich vrazi. 13. července 1943 byl posledním dnem Českého Malína. Němci přitáhli ještě večer 12. července do okolních vsí, ale nikdo nemohl vědět, co zamýšlejí. Toho dne, jako každé ráno mimo neděle, bylo slyšet z kovárny bušení kladiva a hučení odstředivky z mlékárny. Kouř z mlýna oznamoval, že se i tu začne pracovat. Mezitím se po celém Malíně bleskurychle rozletěla zpráva, že jakési vojsko táhne ke vsi. Byli to opravdu v uniformách vyšňořeni němečtí gestapáci, kteří si přibrali na pomoc německé vojáky z posádky Lucka a Rovna. Přijeli na 35 nákladních automobilech, ty ponechali 5 km od Malína a k Malínu šli pěšky. Němci se svou důkladností a pečlivostí postavili hlídky s kulomety u všech křižovatek a pěšinek a nikoho nepustili z vesnice. Všechny lidi vyhnali ze svých stavení a postavili je do řad. Muži stáli proti svým ženám a dětem. Za nimi hlavně samopalů a kulometů připravené k palbě a za opaskem revolvery a granáty. Obec v té době čítala 444 obyvatel. Co se odehrávalo potom,

nechci ani podrobně popisovat. Matkám začali odebírat děti i těm, které ještě kojily, ba i několik dní stará batolata. Vypukla panika, kterou je opravdu těžké krátce popsat. Mezitím přišel Němec v hnědé uniformě s hákovým křížem na rameni a žádal 15 nebo 20 mladých chlapců. Jakýsi vztekly Němec, kterému věčně litala slina z úst, nařídil těmto chlapcům, aby zapřáhli do povozů a naložili všechen movitý inventář, majetek z domů a hospodářských budov a přihnali všechen dobytek k němu. Řekl, zběhne-li někdo, buď zastřeleno 50 dětí a žen. Všechno mělo být hotové do jedné hodiny. Sousední Ukrajinský Malín v té době již hořel a bylo slyšet i střelbu, řev dobytka, vytí psů a neustálé řvaní Němců. Nad Malínem se snáší nízko německé letadlo a kati ze vzduchu dávají jakési znamení katům na zemi. Byl to ortel smrti. Pak začalo vraždění. Nejdříve nahnali ženy a děti do statku Josefa Dobrého, Václava Činky, Václava Vignera, Bedřicha Činky, Václava Uhlíře a Josefa Myšáka. Smrti unikly vyskočivše z ohně, zahaleny dýmem, a proto nezpozorovány Němci, jen dvě ženy: 29 letá Marie Zajícová a 16 letá Marie Činková. Veškeré objekty, kam nahnali všechny obyvatele Malína, polili benzínem a podpálili, navíc do objektů házeli granáty. Další obyvatele, starce, stařenky a malé děti nahnali do kostela a ten stejným způsobem uzavřeli a podpálili. Když chlapci, kteří hnali Němcům dobytek a vezli na povozech vše, co se Němcům hodilo, byli asi 3 km od Malína, tak se ohlédli a viděli, že celá jejich milovaná vesnice hoří a uměli si domyslet, co se asi děje s jejich dětmi, sourozenci, rodiči.

V Českém Malíně Němci spálili 68 domů, 223 stodol, chlévů, špýcharů a jiné hospodářské budovy. Všem, kteří kočírovali povozy a vedli Němcům dobytek, se podařilo utéci. Když se blížili i s vozy do lesa, tak se domluvili, že se pokusí i za cenu smrti utéci. Navíc Němci, kteří tuto kolonu hlídali, se v té době již velice obávali partyzánů a banderovců, kteří se ukrývali v lesích. Podrobnosti útěku mi vyprávěli někteří z těch, kteří přežili: pan Kynšt, Mendlík, Činka a další. Tato jména jsou určitě známa obyvatelům v Rožmitále a Olivětině. Pan Kynšt mladší celou tu hrůzu sledoval z koruny lípy a později vše podrobně popsal v několika knihách. I další spoluobčany, kteří ještě v současné době žijí na Broumovsku, tato tragédie silně poznamenala. Například pan Josef Ledvina z Martínkovic, který nedávno oslavil své 93. narozeniny, bydlel v sousední vesnici Terešově, a když Malín hořel, tak tušil, že je zle, ale skutečnost pro něho byla děsivá. Přišel o všechno svoje příbuzenstvo – 42 lidí. Stejný osud potkal pana Činku z Olivětiny, paní Kubinovou (Krámskou), pana Mendlíka a pana Kynšta z Rožmitálu i pana Václava Minaříka z Broumova. I mnoho dalších občanů žijících po celé naší zemi přišlo o někoho drahého.

Pozůstatky malínských mučedníků pečlivě posbírali obyvatele okolních vesnic (včetně p. Ledviny) a pochovali ve společném hrobě na malínském hřbitově. Část mužů je pochována v Ukrajinském Malíně u pravoslavného chrámu. Mnozí se dozvěděli o místě, kde jejich bližní zahynuli podle zbytků oděvů, bot, šperků atd. Stejný tragický osud potkal i další českou vesnici Michna Sergejevka. Ostatní české obce nesly těžké následky války, bombardování, řádění banderovců. České vesnice se v této době vyzbrojovaly různými zbraněmi a vytvářely tzv. domobranu, aby se ubránily rabování a vraždění. Nejhůře se v této době vedlo malým českým vesničkám, kde nebylo lehké se ubránit různým bandám. V této

době bylo zavražděno 330 Volyňských Čechů. Ještě chci dodat, že před 13. červencem 1943 bylo v Českém Malíně celkem 102 obytných domů. Němce na východní frontě stíhala porážka za porážkou. V únoru 1944 Rudá armáda osvobodila města Volyně a také Malín.

Nástup na frontu

V té době pozůstali Malínští jako i celá Volyně vstoupili dobrovolně do 1. Československé brigády gen. Svobody, aby bojovali po boku Rudé armády boj spravedlivé odplaty za všechny zločiny Němců. V den 1. výročí malínské tragédie byl velitelstvím 1. československé brigády v SSSR uspořádán zájezd delegace malínských vojáků ke společné mohyle malínských obětí. Vedoucím zájezdu byl kpt. Mareš. Smuteční tryzny se také zúčastnila čestná rota Rudé armády, zástupci Rudé armády a delegace četných českých volyňských osad. Průběh smuteční vzpomínky byl filmován kinooperátorem kpt. Elberem, který padl v boji u hranic naší vlasti. Rád bych dodal toto: Bojů za osvobození naší vlasti se zúčastnilo přes 10 tisíc Čechů z Volyně, z nichž asi 1/3 sloužila v řadách Rudé armády. Navíc se dobrovolně přihlásilo 420 českých děvčat, kterým někdy nebylo ani 16 let. Tato děvčata byla zařazována do bojových jednotek jako zdravotní sestry, spojačky, ale také jako obsluhy děl, minometů i kulometů. Některá děvčata byla zařazena do průzkumných jednotek. V druhé světové válce padlo 2500 a těžce zraněno bylo 2600 Volyňských Čechů včetně žen. Jejich hroby jsou všude, kudy procházela fronta. Sokolovo, Kyjev, Bílá Cerkev, Dukla, Liptovský Mikuláš. Tam pouze na jednom návrší padlo přes 500 příslušníků a příslušnic 1. Čs. armádního sboru. A také mnoho Rusínů, kteří vstoupili do tohoto sboru. Například pan Martina, pan Rusinko z Broumova, pan Serňuk Michal z Benešova, dále pan Les z Božanova. V bitvě u Ostravy, kde Němci kladli tuhý odpor, položilo životy za naši svobodu také mnoho Volyňských Čechů, převážně osádky tanků. Mezi těmi šťastnými, kterým se podařilo přežít, je i pan Palička, který řídil legendární tank Lidice. Tento válečný veterán žije nyní v Praze a dosáhl hodnosti plukovník. V Praze žije i mnoho dalších našich krajanů, např. droboučká paní plukovnice Irena Malínská a další. Nemám dost prostoru na to, abych popsal osudy těchto vzácných lidí. Mohu ale s čistým svědomím říci, že tito lidé, ač by mohli po příchodu do vlasti využít svoji slávu, nejdéle do roku 1950 z armády vystoupili nebo byli vyhozeni, protože toho moc věděli o sovětském blahobytu, o pronásledování jejich krajanů, věděli kolik českých rodin bylo vyvezeno na Sibiř jenom proto, že nechtěli vstoupit do kolchozů. Dobře věděli, proč jejich předci opustili vlast a šli do takové nejistoty. Výjimkou byl v našem okrese jen pan Týrek, o kterém píše ve své knize Z Buzuluky do Prahy Ludvík Svoboda. Tento byl zařazen jako průzkumník a měl to štěstí, že se jako první mohl dotknout československého hraničního sloupku, na kterém byl lvíček. Pak ve tmě vytáhl kousek frontových novin a na ně namaloval inkoustovou tužkou naši vlajčku a umístil ji u tohoto sloupku. Při tomto se prý nikdo nestyděl za slzy. Ihned při dalším průzkumu terénu přišel o ruku. Po vyléčení tohoto těžkého zranění a ukončení 2. světové války vystudoval vysokou školu a rozhodl se, že zůstane v armádě. Dosáhl hodnosti plukovníka. Umřel

před čtyřmi lety v pozhnaném věku. Často zavítal i do škol v Broumově, kde vyprávěl své válečné zážitky.

Chtěl bych také vzpomenout na **rodinu Andresovu** z Broumova. Pan Josef Andres starší se narodil v roce 1899 v Třebelovicích pod Orebem. Vyučil se obuvníkem, ale protože jako většina drobných obuvníků nemohl konkurovat Baťovi, odešel v roce 1925 za práci do Polska a o rok později do Sovětského svazu. Osud jej zavál až do Stalingradu, kde se seznámil i se svou budoucí manželkou. Oba pracovali v jedné továrně na výrobu bot. Josef Andres postavil rodinný domek pro sebe, manželku a malého syna Josefa. Zdálo se, že rodinu čeká spokojený život, válka však všechno změnila. Josef Andres musel narukovat do Rudé armády. Když se dozvěděl, že se v Buzuluku formuje I. čs. samostatný prapor, vstoupil již 20. února 1942 do jeho řad a dostal pořadové číslo 348. Hrůzy, které musela prožít jeho žena Pelagie s malým synkem během německého útoku na Stalingrad, se ve stručnosti nedají ani popsat. Při jednom bombardování lehla popelem polovina ulice včetně jejich domku. Proto se paní Andresová rozhodla dostat se se synkem ze Stalingradu do Buzuluku. Po strastiplné cestě, na které viděli umírat stovky lidí včetně dětí, se koncem srpna 1942 šťastně setkali s otcem. Josef Andres se jako zručný řemeslník stal vedoucím obuvnické dílny a jeho žena pracovala v kuchyni, oba byli zařazeni do náhradní roty. Manželé Andresovi společně se svým synkem postupovali se Svobodovou armádou od Buzuluku až do Prahy. Malému Josefovi bylo 11. března 1945 10 let. Josefu Andresovi staršímu a Pelagii Andresové byl udělen čs. válečný kříž 1939, čs. medaile Za chrabrost a sovětská medaile Za pobědu nad Germanijej.

Možná, že si někdo položí otázku, proč o rodině Andresových píše, když to nejsou volyňští Češi. Josefa Andrese mladšího znám již od svého mládí a vím dosti podrobně, co všechno si musel on a jeho rodiče vytrpět na své dlouhé cestě. Proto jsem se rozhodl o této rodině alespoň krátce něco napsat.

Stěhování z Volyně do vlasti

Když skončila 2. světová válka, tak mnoho Volyňských Čechů, kteří bojovali za naši svobodu, hlavně ti svobodní, se již na Volyň nevrátilo. A usilovali o to, aby bylo umožněno přicestovat zpět do vlasti jejich rodinám z Volyně. Díky těmto statečným lidem a po tlaku pana presidenta Eduarda Beneše na Stalina bylo rozhodnuto, že Volyňští Češi se mohou vrátit do vlasti. Smůlu ale měli ti, kteří nežili na západní, ale na východní Volyni. Těmto nebylo umožněno se společně s námi vystěhovat. Někteří se vrátili do vlasti svých předků až v roce 1991. Chtěl bych ještě dodat. Přicestovali jsme v únoru 1947, a tudíž to je už 65 let. Přijeli jsme pomalu stejně chudí zpět, tak jako naši předci odjížděli z vlasti na Volyň. Přivezli jsme s sebou pouze 2 koně, Sojku a Žanku. Dvě kravky, pluh a brány. Více se do dobytčáku nevešlo. Před odjezdem se narychlo pozabíjela prasata, drůbež, nasolil se špek, který se dal do soudků a sklenic, vyudilo se maso, vypálila se samohonka na cestu (tak se říkalo na Volyni pálenice). Na více nebyl čas a panovala nejistota, aby si svůj souhlas s naším odjezdem soudruzi Stalin a Berija nerozmysleli. Když přišel den odjez-

du, tak se ráno matka a otec neubránili přece jenom slzám, že opouštějí svůj domek, který si postavili v letech 1940-41, jejich milovanou zahrádku, kde prý večer voněl kopr, rostly krásné mladé stromky višňi, hrušňi, třešňi a jabloní. Proč se ale většina Čechů na Volyni rozhodla vrátit do Československa bylo to, že jejich předci odjeli na Volyň proto, aby mohli hospodařit na své vlastní půdě. Když jim tuto těžce vydobytou zem po příchodu Sovětů v roce 1939 na Volyň sebrali a začali zakládat kolchozy, tak každý věděl, že tam již nemožnou dále žít, poněvadž si dobře uvědomovali, jaký hladomor si vytrpěli naši krajané na východní Volyni v 30. letech. Tento hladomor byl vytvořen úmyslně, aby přinutili lidi vstoupit do kolchozů. Znovu chci připomenout, že východní Volyň nebyla od roku 1921 začleněna pod Polsko, ale žila v sovětském „blahobytu“.

Abych se ale vrátil k našemu návratu. Po ustájení našich koní a kraviček do vagónu jsme přidali trochu sena a slámy pro zvířata. Museli jsme se zásobit také vodou. Na dvě lůžka se narovnaly polštáře a peřiny, které nás ochránily před tuhými mrazy -15 až 20 stupňů. Vzpomínám, jak se na Volyni dralo peří na tyto peřiny a polštáře. Peří se dralo v každé domácnosti a při tom se zpívalo, vyprávěly se zážitky ze života. Vždy se našel někdo, kdo zahrál na nějaký nástroj. Často se stávalo, že hlavně ti mladší neodolali ani tanečku. Na žádné české vesnici nechyběla kapela. V mé rodné vesnici Sofiofice 1, která byla druhou největší vesnicí na Volyni, byla vyhlášená kapela pod řízením kapelníka pana Vodvárky, který tuto nejen dirigoval, ale též vyráběl a ladil známé Hlaváčkovy heligonky. Můj otec v této kapele hrál na bicí, harmoniku a foukací harmoniku.

Abych se vrátil k tomu našemu stěhování. Během cesty se stalo, že některá zvířata uhynula zimou. Nedávno mi vyprávěl vnuk pana Vlka z Verněřovic, že když jeho dědeček a babička jeli také do Čech, tak jejich kravičce ve vemínku zmrzlo mléko. Po týdnu strastiplné cesty, která byla nejen dlouhá, ale navíc dvakrát vlak zastavil v poli a osádky lokomotiv chodily žebrat po vagónech sádlo, chléb, maso, špek, vodku a zlato. Potom teprve opět vyjely. Přijeli jsme do Košic, kde nás uvítala vládní delegace v čele s generálem Ludvíkem Svobodou starým slovanským zvykem, chlebem a solí. Ale ani po tomto slavnostním uvítání nebylo lehké pro naše dědečky, babičky i rodiče najít alespoň nějaké skromné ubytování. Chci opět připomenout, že jsme se vraceli v roce 1947 a to již nebylo lehké sehnat něco, co nebylo vyrabované, rozkradené a často i zdevastované. Každý se snažil, pokud to bylo možné, se nastěhovat tam, odkud se odstěhovali jeho předci. Na Žatecko, Lounsko, Rakovnicko, Litoměřicko, Jičínsko, Kutnohorskou, do oblasti jižních Čech atd. Ostatní se rozutekli po celé naší zemi. V této nelehké době se nejhůře dařilo těm, kdo přišel ve válce o otce, matku, ale i válečným invalidům. Každý druhý Volyňský Čech padl nebo byl těžce raněn. Lehčí zranění potkalo snad, až na pár výjimek, každého, kdo prošel těmito válečnými hrůzami. Na dukelském bojišti jsou pohřbeni v jednom hrobě bratři Jesínkovi, bratrance mého otce. Samostatný hrob má na Dukle jen málo vojáků, kteří padli za naši svobodu. Většina je pohřbena v hromadných hrobech. Většina obyvatel Božanova paní Jesínkovou a její děti dobře znají.

Strýček Josef

Chtěl bych se zmínit také o mém strýčkovi Josefovi, který se usídlil též v Božanově. Válka jej poznamenala hlavně na těle, ale i na duši. Strýček měl tu smůlu, nebo štěstí, že po jednom útoku Němců na jejich okop ztratil vědomí, a když se probрал, uviděl, že nad ním stojí německý voják s namířeným samopalem a říká rusky: Ruki věrch. On se prý jaksi silou vůle postavil a něco řekl česky. Tento Němec asi ze Sudet se jej zeptal: Ty jsi Čech? Strýček mu řekl ve stručnosti, odkud pochází a Němec si kupodivu si dal tu práci a strýčka odvedl do zajetí. Ostatní zajatci se většinou stříleli. Často i na druhé straně, ač to mnozí vyvracejí. Já to nemohu posoudit, jak to ve skutečnosti bylo. V tomto zajateckém lágru málo kdo přežil 3 – 4 měsíce, hlavně ne v zimním období. Strýček měl navíc tu smůlu, že jedenkrát, když uviděl na zemi malou krmnou řepu, tak se pro ni shýbl a schoval si ji pod kabát. Uviděl ho při tomto dozorce a pažbou pušky mu zlomil klíční kost a způsobil mu další těžká zranění. Strýček sám říkal, že se již v duši loučil se svými blízkými – ženou, dětmi a rodiči. Dočkal se ale osvobození zajateckého tábora americkou armádou. Když jim vyprávěl o svém životě, tak jej přemlouvali, že ho odvezou s sebou do Ameriky a dají mu veškerou lékařskou péči. Mezi americkými vojáky bylo též několik Čechů z Volyně, kteří dodnes žijí v Americe a Kanadě. Strýček jim ale řekl: Jel bych s vámi, ale na Volyni mám ženu a děti a tuto lákavou nabídku odmítl.

Něco o jeho ženě Stefanii: Když strýček odešel na frontu, zůstala na všechno sama, tak jako všechny ostatní matky na Volyni. Starost o děti, zorat alespoň malé políčko, aby uživila 5 dětí, sklídit úrodu. Co pro ni a její děti bylo nejhorší, byla skutečnost, že byla polské národnosti a nevěděla, který den bude jejich poslední. Jejího bratra banderovci odvedli a více jej již neviděla.

Vážení čtenáři jistě očekáváte, že napíši, jak se naše vlast odvděčila těmto lidem. Tak vám napíšu holou pravdu: Ne jen, že se o tyto lidi nepostarala, ale ihned po únoru 1948 je tvrdě umlčovala, aby nemohli říci svůj názor na to, co si myslí o soudruhu Stalinovi, Beriovi a spol. Aby nemohli vyprávět o pronásledování poctivých lidí, kteří se řídili svým svědomím, o deportacích celých rodin, které nechtěly vstoupit do kolchozů atd. I naší rodinu, včetně dědečka a babičky, by potkal stejný osud, poněvadž jako jeden z největších „kulaků“ měl mít dědeček 4 dny před vypuknutím 2. světové války soud a jistě by nás čekala deportace, z které většinou nebylo návratu. Když přijel generál Svoboda do Náchoda mezi své spolubojovníky, tak mnoho Volyňských Čechů řeklo popravdě, co si myslí o tom, co se tady děje, co se jim nelíbí. Jaké jsou páchané nespravedlnosti na lidech atd. A naši nadšenci, kteří nic neprožili, a tudíž ani nemohli nic vědět o sovětských pořádcích, ihned ukázali těm chudým, sotva chodícím mrzákům, kdo je tady pánem. Nemstili se pouze jen na těch válečných invalidech, ale také, což bylo ještě horší, na jejich dětech. Například když ukončila základní školu strýčkova nejstarší dcera Maruška se samými jedničkami, tak nejen že nesměla dále studovat, ale nebylo jí ani umožněno se vyučit nějakému řemeslu. Podobný osud čekal i její sestry Slavěnkou a Boženku a též moji starší sestru Toničku. Jako válečný invalida pobíral strýček 100 korun a na každé dítě 19 korun.

Dnes si neumím představit, jak se mohl strýček a tetička postarat o svých 5 dětí. Přesto mi určitě potvrdí Božanovští, že ze všech jejich dětí vyrostli slušní a pracovití lidé. Ještě horší peklo si prožil mladší bratr mého otce a strýčka Josefa Emil. Toho sebrali Sověti do Rudé armády již v roce 1939 ihned po příchodu na Volyn a z války se vrátil po 5 letech. Podobné osudy potkali i mnoho Čechů na Volyni. Jeho zdravotní stav byl takový, že to podrobně nelze ani popisovat. Díky ale našim statečným a pracovitým matkám se tito zubožení lidé mohli radovat ze svých synů a dcer, i když jejich zdravotní postižení byla takového charakteru, že toho pozemského života si dlouho neužili.

Něco málo o mé rodině

Dědeček Josef Stejskal odjel s rodiči a bratrem na Volyn, když mu byly dva roky v roce 1870 z krásné vesničky v Nadslavy u Jičina v Českém Ráji. Ve stejné době vycestovala i rodina Vaňousova, rodiče mé babičky. Nechci opakovat, co všechno museli prožít a překonat, ale jen ve stručnosti napíši, jak svojí píli a odhodláním zaopatřit svou rodinu a hlavně své děti se jim podařilo do roku 1939 splnit svůj sen, který měli, když odjžděli v roce 1870 z Čech. Tak rodiče mého otce před příchodem Sovětů na Volyn v roce 1939 vlastnili 16 ha orné půdy, velký ovocný sad, asi 1 ha lesa. Pěstovali chmel, měli na tu dobu i dobré strojní vybavení. Dále se starali o pět tažných koní a jednoho chovného hřebce a nikdy ve stáji nechybělo ani hříbátko. Mimo to drželi 2-3 krávy, u kterých také nikdy nechybělo telátko. Chovali i několik prasátek a veškerou drůbež. Ještě větší majetek vlastnili rodiče mé matky. Ti měli 18 ha orné půdy, 2 ha sad, 100 úlů včel. Nezabývali se ale pěstováním chmele. Postavili si dva cihlové domy. Ihned po ukončení 2. světové války Sověti z toho většího domu zřídili základní školu nejen pro místní děti, ale i pro okolní vesnice. Ve škole se vyučovalo až do roku 1954. Potom po vleklých soudních sporech, kterých se zúčastňovala i moje matka, byl tento dům vrácen zpět mému dědečkovi a babičce, kteří zůstali na Volyni.

Můj dědeček z matčiny strany Savka se narodil v Haliči v době, kdy toto území patřilo ještě pod Rakousko-Uhersko. Asi v 10 letech se s rodiči přestěhoval na Volyn, což nebylo z Haliče daleko, asi 100-150 km. Velice zajímavý osud měla babička mé matky. Narodila se někde u Hradce Králové, v 17 letech odešla na tzv. handl až někam k Vídni a chtěla se vyučit kuchařkou. To ale netušila, že její pán velkostatkář se rozhodne, že vše prodá a odstěhuje se také na Halič a vezme s sebou veškeré služebnictvo. Moje babička Krystýna se narodila již na Volyni. Uměla dobře česky, mohl jsem s ní mluvit při mých častých návštěvách svým rodným jazykem.

Příběhy mých rodičů před odjezdem z Volyně

Příběh první

Po podpisu mírové smlouvy mezi Sovětským Svazem a Německem, kterou podepsali ministři zahraničí Molotov a Ribentrop, bylo obyvatelům Sovětského Svazu, kteří měli

německou národnost, nebo měli německé předky, dovoleno odstěhovat se do Německa. V té době přišel za tatínkem jeho kamarád Kurt a oznámil mu, že jede do Německa a potom si přijede pro rodiče. Poprosil jej, aby to nikomu neříkal a odjel. Každý se divil, kam zmizel, ale otec svůj slib dodržel a s výjimkou mé matky se nikdo nedověděl, kam ten vysoký a pohledný hoch zmizel. Hlavně se stýskalo děvčatům, protože to byl prý výborný tanečník. Jednoho dne na začátku války seděl otec před svým domkem a klepal kosu. Otec byl vyhlášený specialista v této činnosti a často pomohl i těm, co nebyli takto zruční, vdovám apod. Při práci uslyšel nejprve hukot asi dvaceti letadel a po nich burácení blížících se silných motorů. V krátké době se na asfaltce objevily první německé tanky. Otec vběhl do domku a oznámil mamince, co se děje, a zavedl ji do venkovního sklepa, kde byly uskladněny brambory a řepa. V té době se mí rodiče těšili na svého prvního potomka. Sestra se narodila za tři měsíce od této události. Otec celý rozechvělý pokračoval ve své práci, když uviděl, že proti němu jedou dva němečtí vojáci na motorce se sajdkou. Na sajdce měli namontovaný kulomet a přes prsa samopaly. Asi pět metrů před otcem zastavili a otec si v té chvíli řekl: „Teď to do mne nasypou, oni houbec vědí, jestli jsem Ukrajinec, Čech, Žid nebo Němec“. Řidič motocyklu se postavil, přehodil si brýle přes helmu, podíval se na otce a řekl: „Ládo, ty mne nepoznáváš?“ Otec, který se na něho v první chvíli ani pořádně nepodíval, si prý odplivl a řekl mu doslova: „Kurte do pr..., takhle jsem se ještě nikdy nebál“. On se krátce zasmál, slezl z motocyklu, objali se spolu a sedli si na lavičku. Mezi tím matka donesla studené podmáslí, Kurt a jeho kolega se pořádně napili a když vypili ještě dvě skleničky pálenky, Kurt se najednou rozbřečel a řekl: „Víš Ládo, já se konce války nedožiji, já to vím“. Vzal si kousek chleba se špekem, vložil si ho do batohu, protože měl málo času (měl se vrátit do 15 minut do kolony). Později se otec dozvěděl od jeho matky, že Kurt padl někde u Charkova. Kurt ovládal dobře český jazyk, poněvadž chodil do českých škol.

Druhý příběh

Těsně po válce, když v Rusku byl velký nedostatek potravin, tak velice často přijížděli na Volyň lidé prosit alespoň o pár brambor nebo kousek chleba, špeku nebo vajíčko. Jednoho zimního dne těsně před Vánoci 1945 k nám přišla mladá cikánka, za ručičku držela asi tříletou holčičku a prosila o něco k jídlu, že má dcerka hlad, protože už druhý den nic nejedla. Matce se prý při pohledu na malou holčičku nahrnuly slzy do očí a uvažila pro malou i její matku horké mléko a připravila jí na cestu kousek chleba s máslem a dvě vajíčka. Ona matce i otci začala líbat ruce a povídá: Pane Čech, já vám za to, že jste tak hodní, vyložím z ruky váš osud. Otec to odmítl, ale tak silně naléhala, že nakonec souhlasil. Vzala mu ruku, otočila ji dlaní nahoru, chvíli se zamyslela a pak celá smutná říká: Víte, vy jste na mne byli tak hodní, ale já vám řeknu, že za moji věštbu mne nepochválíte. A začala povídat, co vyčetla z jeho ruky. Pane Čech, vy jste si postavili s manželkou pěkný domek, ale vy v něm dlouho bydlet nebudete. Otec se prý usmál a říká jí: Víš, kdyby byla pravda, co mi říkáš, tak proč bych ten domek stavěl a dřel se? Ona si opět vzala jeho dlaň, podívala se na otce a pověděla něco, co tatínek do své smrti nemohl pochopit. Doslovně mu předpověděla, nejen

že se z domku nebude dlouho radovat, ale že ho prý čeká dlouhá cesta s celou rodinou a navíc bude muset přejet nějakou hranici. Tomu se zasmála už i má matka a vyprovodili cikánku i s holčičkou ven. Když prý byli od našeho domku asi 50 metrů, tak se otočily a dlouze mávaly na rozloučenou. V té době, když ona otci věštila, tak na Volyni ani ve snu jediného Volyňského Čecha nenapadlo, že to, co mu tato cikánka řekla, se přibližně za rok stane skutečností.

Ještě bych rád popsal, jaký hlad a strádání museli překonat hlavně ruští lidé, včetně dětí, za války, ale i po ní. Chtěl bych to ukázat na dalším příběhu, který mi rodiče často vyprávěli, když jsem si nechtěl vzít do školy chleba s máslem a jablko. Za tuhých mrazů v roce 1946, těsně před naším odjezdem do vlasti, zabouchal v poledne na dveře válečný invalida, měl na noze protézu (spíše kousek klacku upevněného na noze). Když mu mí rodiče otevřeli a on se u kamen ohřál, vypil čaj s medem a skleničku pálenky, tak se rozpovídal, že přijel až z Brajnaska (město v Rusku asi 600-700 km vzdáleného od našeho bydliště), protože mu doma umírají děti. My jsme už v tuto dobu věděli, že se budeme stěhovat. Otec vzal od něho pytel a nasypal do něj asi 30 kg brambor, do starého prostěradla nasypal pár kilo jablek, toto prostěradlo svázal a přidal k těm bramborám. Ještě sehnal pár starých papírů, a pokud to šlo, tak je nastrkal mezi brambory a jablka. Ale stejně mu pověděli: „Člověče, než dojedeš domů, všechno ti zmrzne“, a on na to odpověděl: „Víš, kdybych měl doma alespoň něco třeba i zmrzlého, tak bych nejel tak daleko prosit“. Tento chudák pak vytáhl kapesník, kde měl zabalených pár rublů a chtěl našim dát poslední své peníze. Oni si však od něj nic nevzali a ještě ho otec posadil na povoz, zapřáhl koně a odvezl ho do města Vrba na vlakové nádraží. Co se ale nestalo? Když přijel osobní vlak, tak byl tak plný cestujících, že tento chudák neměl šanci se do něj dostat, i když měl zakoupený lístek, a věděl, že dostat se domů nebude lehké. Když odjel vlak, tak tento zubožený člověk si sedl na lavičku na peróně a plakal. A aby toho nebylo málo, kde se vzal, tu se vzal, objevil se milicionář a obvinil tohoto válečného invalidu, který měl na kabátě dvě vyznamenání, z toho, že je to spekulant a kdoví co ještě. Otce to silně rozčílilo a dosti důrazně odpověděl milicionáři: „Ty se nestydíš s člověkem, kterému doma umírají hladem děti, a čeká ho dlouhá cesta domů, nemá nohu, takto zacházet?“ Milicionář, který znal mého otce z tanečních zábav, jak jsem již zmínil, otec byl muzikant, úplně otočil a nejen to, ale šel na nástupiště, kde stál nákladní vlak s dřívím. Vyšplhal do lokomotivy ke strojvedoucímu a poprosil ho, aby tohoto zbídačeného válečného hrdinu, který přišel o nohu, když vyskakoval z hořícího tanku, vzal do lokomotivy, aby neumrzl a dovezl jej co nejdále a předal ho na další lokomotivu, která by ho dovezla domů. Vlak se za pár minut rozjel a otec čekal, že mu tento „opravdový člověk“ zamává, ale nestalo se tak. Když se potom potkal s kamarádem, který pracoval ve Zdobunově v železničním depu a o všem mu pověděl, tak ten mu odpověděl: „Víš, proč ti ten chudák nezamával? Kdyby náhodou někdo udal strojvedoucího, že ho vezl na mašině, tak by byl ihned propuštěn a ještě by ho čekal trest“. A otec vždy, když tento příběh někomu vyprávěl, tak nakonec poznamenal: „Všude na světě jsou hajzlové, ale také dobří lidé bez rozdílu národností“.

Můj otec Vladimír Stejskal vstoupil do čs. jednotky v SSSR v Rovně na jaře roku 1944. Po ukončení základního

výcviku jeho jednotka stavěla opevnění a otec při této práci utrpěl těžký úraz. Po návratu z nemocnice byl ihned povolán do záložních jednotek, i když jeho zdravotní stav byl žalostný. Nemohl ale odmítnout, protože by ho ihned poslali na Donbas těžít uhlí. Vykonyval strážní službu při hlídání vojenských skladů dříví ve Vrbě a při hlídání železniční trati. V té době banderovci považovali všechny ozbrojené strážné za své nepřátele. Otec si často říkal, že by raději byl na frontě, protože se obával, že mu banderovci zapálí nový domek nebo vyvraždí rodinu. Jednou, když se vracel ze služby, zastavilo ho asi 20 banderovců a zeptalo se, proč slouží Sovětům. Otec stáhl kalhoty a ukázal jim své zranění, které v té době ještě hnisalo, a zeptal se jich, co má v této situaci dělat. Jestli má jet na ten Donbas nebo na Sibiř. Měl štěstí, že někteří banderovci otce znali a znali i jeho rodiče a rodiče mé matky. Otec mi vyprávěl, že když hlídali koleje a v noci byl mráz a foukal vítr, nemohl se dočkat rána. Častokrát si myslel, že upadne a zmrzne, jak byl zkeřhlý.

Vážení čtenáři, bylo by toho ještě hodně, co by vás zaujalo, ale vím, že i tak jsem toho „namlel“ už dost. Věřte mi ale, že jsem se snažil vám co nejvíce přiblížit mé pocity a také to, abyste pochopili, proč jsem mnohokrát použil slovo hrdinové.

Banderovci

Tak jako měli Chorvati své Ustašovce, Slováci zase Hlinkovy gardy, tak na západní Ukrajině po příchodu Sovětů 17. září 1939 rostl odpor proti odebírání půdy sedlákům. Navíc začaly deportace, jak Sověti říkali „kulaků“, ale také ukrajinské inteligence, která dala najevo svůj nesouhlas s „novými“ pořádky, jež jim začali Sověti vnucovat. Začaly se organizovat první ozbrojené skupiny a jejich počet se rychle rozrůstal. V této době si začali říkat banderovci podle Dr. Stepana Bandery. Před začátkem 2. světové války tento Stepan Bandera dostal slib od Hitlera, že když mu pomůže porazit Sověty, tak do roka bude Ukrajina samostatným státem. Když pak německá vojska vtrhla na západní Ukrajinu, začalo se částečně vytvářet z těchto banderovců již ozbrojené vojsko tzv. Ukrajinská policie. Postupně se k těmto policistům přidávali další ukrajinští občané, kteří toužili mít po mnoha staletích vlastní stát. Toto období, kdy se nacionalisté podíleli společně s Němci na vraždění nevinných lidí, ať to byli Židé nebo Poláci, ale také Ukrajinci, kteří se odmítli na těchto ukrutnostech podílet, by určitě rádi ze svého svědomí vymazali. Po příchodu Rudé armády na Volyň, v únoru 1944, byli banderovci hromadně popraveni. Od lidí, kteří v této době žili v krajském městě Rovno, jsem slyšel, že i několikrát v týdnu přivázela nákladní auta mnoho těchto banderovců. Byla mezi nimi i děvčata. Na tržnici je za přítomnosti veřejnosti stříleli a jejich velitele věšeli. Někteří před zastřelením nebo pověšením prý vykřikli: „Ať žije svobodná Ukrajina“.

Je těžké vinit všechny banderovce, že se dopouštěli tak ukrutných zvěrstev, protože na jejich účet řádily všelijaké bandy zlodějů. Ty, aby nebyly prozrazeny, se řídily heslem: „Kde není žalobce, tam není ani soudce“.

Po roce se Stepan Bandera zeptal Hitlera, kdy bude vyhlášena slíbená svobodná Ukrajina. Místo odpovědi jej Hitler nechal zatknout a odvést do koncentračního tábora. To byl jasný signál, že slib Hitlera byl učiněn pouze proto, aby

mu Ukrajinci pomohli porazit sovětskou armádu a aby on mohl vládnout celému světu. Po zatčení Stepana Bandery jeho stoupenci začali bojovat jak proti Sovětům, tak proti Němcům.

Nejhorší byla pro banderovce doba po skončení druhé světové války. Věděli, že bude ztracen každý, kdo se zúčastnil akce, kde byl někdo zavražděn. Sověti to prý z nich dovedli velice rychle dostat a za pár hodin měli jména a adresy všech příslušníků oddílů. Proto se většina banderovců snažila hlavně po roce 1946 dostat různými cestami na západ. Probíjeli se i přes naše území, a když jim došly zásoby jídla a měli hlad, tak se i za cenu dalších obětí snažili přežít a dostat na západ. Odhadem se aktivně zapojilo až 3 miliony Ukrajinců, kteří se zbraní v ruce bojovali za samostatný stát. Pohled na této banderovce ještě dnes rozděluje Ukrajinu. Východní Ukrajina je přesvědčena, že banderovci byli zločinci, ale západní Ukrajina trvá na tom, že banderovci byli vlastenci. Tyto různé pohledy potvrzuje např. to, že před dvěma roky ukrajinský prezident Juščenko, těsně před ukončením svého volebního období, ocenil Stepana Bandera titulem hrdina Ukrajiny a nový prezident Ukrajiny Janukovyč, ihned po svém nástupu, mu toto vysoké vyznamenání odebral. Prezident Janukovyč je původem z východní Ukrajiny a prosazuje lepší vztahy s Ruskem. Hodně banderovců v současné době žije v Kanadě, nejvíce prý v Montrealu a okolí. 15. ledna letošního roku byla v našem tisku uveřejněna celkem krátká zpráva, že Lvovská oblast udělí cenu Stepana Bandery „Za přínos k rozvoji ukrajinského národního státu“ (přesná citace). Každý nositel tohoto vyznamenání dostane od státu 20 tisíc hřiven (asi 50 tisíc korun). Tato cena se bude udělovat každoročně 1. ledna v den Banderova narození. Proč jsem toto téma popsal tak podrobně? U nás si lidé pletou banderovce s vlasovci. Tito, podle většiny Rusů, Bělorusů a nakonec i Ukrajinců, byli opravdu zrádci, i když je také těžké všechny tzv. vlasovce odsoudit pro to, že vstoupili pod vedením generála Vlasova do jeho řad, když jim nic jiného nezbývalo. Měli možnost se zachránit nebo v zajateckém táboře umřít. Tito vlasovci se podíleli na osvobození Prahy v roce 1945, ale i přesto většina byla vrácena do Sovětského svazu i s tzv. požeňnaním západních spojenců a málo kdo se ze sovětských lágrů vrátil domů. Bylo to opravdu těžká doba.

Generál Ludvík Svoboda

Vím, že nemám tolik prostoru, abych mohl podrobněji popsat úctu, kterou si u Volyňských Čechů tento skromný, ale i odvážný vlastenec získal svým jednáním na válečném bojišti, ale i po návratu do vlasti. Nikdy nezapomněl na ty, kdo společně s ním opravdu bojovali za svobodu naší vlasti. U něho neplatilo, že po válce je každý generálem. On v očích našich vojáků i volyňských děvčat, kterých se 420 dobrovolně přihlásilo do 1. čs. armádního sboru, byl po celou dobu generálem, a tak jej oslovovali při každém setkání až do jeho smrti. Tento generál projevil svou statečnost např. i tím, že když mu Němci umučili jeho jediného milovaného syna, aby ho potrestali za to, že proti nim bojuje, tak i v této pro něho těžké době, jej nikdo neviděl, aby tyto jeho pocity dal před svými podřízenými najevo, i když každý věděl, co musel sám v sobě překonat. Ještě dnes děvčata, která bojovala, jak ony říkají, ve Svobodově armádě, vzpomínají na svého velitele,

že nelitoval úsilí navštívit a povzbudit do předních linií vojáky a často navštěvoval i zraněné. Dnes plukovnice, tehdy ta mladá děvčata vzpomínají, že se vždy na ně usmál a říkal: „Až bude po válce, tak vám přijedu na svatbu“.

I generál Svoboda po příjezdu do vlasti byl oslavován jako hrdina. V této době vykonával funkci ministra národní obrany. Ovšem po roce 1948 našim mocipánům začal i tento statečný vlastenec jaksi překážet, poněvadž hodně viděl a snažil se mluvit vždy pravdu, a to se těmto ubožákům nehodilo. Proto ho čekal stejný osud jako Volyňské Čechy a vyhodili jej z armády. On odešel na Moravu a pracoval v zemědělství. Do armády se ale vrátil ihned, když přijeli do Prahy na návštěvu sovětské maršálové a sháněli se, kde je i pro ně hrdina Ludvík. Po krátkém zapírání museli samozvaní hrdinové s pravdou ven. Pro Ludvíka Svobodu museli dojet a vrátit ho tam, kam patřil. Ne náhodou byl v roce 1968 zvolen za své zásluhy prezidentem naší republiky. Na generála Ludvíka Svobodu i jeho rodinu nikdy Volyňští Češi nezapomenou, protože dobře vědí, že společně s nimi neváhal bojovat v těžkých dobách za svoji vlast. Tak jako jsme hrdí na své krajany např. spisovatelku Marii Stryjovou, národního umělce Eduarda Hakena, tak také na generála Ludvíka Svobodu nikdy nezapomeneme.

Sdružení Volyňských Čechů a jejich přátel. (SVČP)

Ihned jak byla možnost po listopadu 1989, tak hlavně naši dříve narození krajané, po velkém úsilí založili SVČP. Vyjmenuji alespoň ty, které jsem osobně poznal a velice jsem si jich vážil a nadále vážím. Dlouholetý předseda našeho sdružení Dr. Dufek, jeho nástupce pan Oldřich Rajchrt, Ing. Jiří Hofman, který od samého začátku vzniku našeho sdružení až do své smrti neúnavně vykonával funkci jednatele našeho sdružení. Velice mnoho času a úsilí odevzdal náš předseda historicko-dokumentační komise Miroslav Krušina. I mnoho dalších našich krajanů se zapojilo do poctivé práce, protože chtějí, aby jejich děti, vnuci i pravnoučata nezapomněli, za co oni bojovali, trpěli i umírali. Proto vyjmenuji alespoň stručně jména našich krajanů, kteří se také dlouhá léta věnují záslužné práci našeho sdružení: Ing. Miroslav Cínrt CSc., Marie Nečasová (ekonomka SVČP), Václav Kuchyňka, PhDr. Miloslava Žáková CSc., Josef Kozák, plk. v. v. Irena Malínská a mnoho a mnoho dalších obětavých našich krajanů. Chtěl bych také zvláště poděkovat mému kamarádu Jiřímu Pokornému, který dlouhých 20 let též pro SVČP vykonával mnoho poctivé práce. Všichni tito lidé, i když dosáhli většinou hodnosti plukovník a jejich sváteční uniformy jsou plné vysokých vyznamenání, zůstali nadále skromnými lidmi, a to nepíší ze zdvořilosti.

Stručně o činnosti našeho sdružení

Pořádáme zájezdy na místa, kde žili a bojovali naši předkové. Při těchto cestách nikdy nezapomeneme položit květiny na hromadné hroby našich krajanů, kteří obětovali za svobodu naší vlasti svůj život. Mnozí účastníci zájezdů vezou s sebou i věneček na hrob svému otci, bratru, sestře nebo matce a nestydí se za své slzy při vzpomínce na své blízké.

Naše sdružení s podporou Československé obce legionářské postavilo pomník Volyňským Čechům v Rovně. Slavnostního odhalení se zúčastnil v té době předseda Senátu pan Přemysl Sobotka. Z dobrovolné sbírky členů našeho sdružení byl postaven pomník – busta prezidentu Dr. Eduardu Benešovi v Žatci. Dále byla uzavřena smlouva o spolupráci s Památkem Lidice. Uzavřeli jsme i smlouvu s Národním archivem o uložení archiválií SVČP. Tato smlouva se již plní. Byl odhalen pomník v Českém Malíně na Volyni, připomínající událost srovnatelnou s tím, co se stalo v Lidicích. Na tomto měl velikou zásluhu náš bývalý předseda Oldřich Rajchrt, který nás opustil na podzim loňského roku, téměř ve stejný čas jako náš dlouholetý jednatel Ing. Jiří Hofman. Čest jejich památce. Nemám dost velký prostor, abych Vás, milí čtenáři, seznámil s činností našeho sdružení, ale věřím, že se v krátké době napraví křivdy na našich předcích, o kterých se nesmělo po únoru 1948, ani po listopadu 1989 nic objevit v tisku, a to samé platí o televizi. Od roku 1990 díky našemu sdružení bylo napsáno a vydáno již přes 20 knih. Připravuje se také film, ve kterém dostanou možnost promluvit k našim divákům naši zapomenutí hrdinové, a věřím, že diváci pochopí, proč tak často slovo hrdinové já vyslovuji. Nesmíme dopustit, aby oběti, které stály naše předky zdraví a životy, byly špiněny a zesměšňovány našimi „vlastenci“ jako je pan Jáchym Topol a jemu podobný televizní dokumentarista. A za tato jejich „velkolepá“ díla ještě dostávali různá ocenění, což se již stalo. Věřím, že naše sdružení pod vedením nové předsedkyně paní Jaromíry Němcové bude pokračovat v činnosti, kterou započali lidé, které jsem již jmenoval. Máme velkou radost hlavně z toho, že se naše sdružení rozrůstá o mladé lidi, kteří se rádi aktivně zapojují do naší činnosti. V tomto vidíme budoucnost našeho Sdružení Volyňských Čechů a jejich přátel.

Dovolte mi, milí čtenáři, připomenout, že před 20 lety, v roce 1991, přijelo na Broumovsko a Policko několik rodin z východní Volyně. Jak jsem již psal dříve, těmto nebylo umožněno po roce 1947 odjet společně s námi. Uvedu za všechny alespoň jednu rodinu, která se usadila v Polici n. M.

Rodina Pišlova

Dr. Fedor Pišl, se narodil na Volyni v roce 1943 ve vesnici Malá Zubovština v rodině zasloužilého lékaře Jaromíra Pišla. Občané města Police n. M. a okolí znají Dr. Pišla jako očního lékaře. Panu Dr. Pišlovi a jeho ženě se na Volyni narodily dvě děti. Syn a dcera. Syn po příjezdu do vlasti svých předků, v roce 1991, vystudoval vysokou školu veterinární v Brně a nyní pracuje jako zvěrolékař. Dcera vystudovala Filozofickou fakultu UK. V současné době je šťastně vdaná a se svým manželem žije v jedné velice vyspělé západní zemi, kde on pracuje v diplomatických službách. Jejich syn má velice blízký vztah k Broumovsku. Jeho žena pochází ze Šonova u Broumova. Doktor Pišl, jak jsem napsal na samém začátku, se narodil v rodině očního lékaře. Ale chci poopravit to, že ne zasloužilého lékaře, ale „Zasloužilého lékaře Ukrajiny“. A podle jeho krajanů, s kterými jsem mluvil, a oni pana doktora výborně znají, protože též před příjezdem do vlasti žili v Malé Zubovštině, prý jen tak někdo na Volyni neobdržel tak vysoké vyznamenání. Za jeho otcem jezdili lidé nejen z celé Ukrajiny, ale dokonce z celého Sovětského Svazu. Chci

také říci, že celá rodina Pišlova po vypuknutí 2. světové války odešla na frontu a vyznamenání jeho otci a strýčkům nebyla udělena jen tak za nic. Pan doktor Pišl by si zasloužil, abych o něm a jeho usměvavé a pohostinné paní a celé jeho rodině někdo napsal mnohem, mnohem víc. Kdo jste pana Dr. Pišla poznali osobně a chtěli byste se o tomto skromném člověku dozvědět více, tak vám doporučuji si vypůjčit knihu „Malá Zubovština“, kterou vydalo naše Sdružení Volyňských Čechů a jejich přátel. Rodina Pišlova, která přišla na Volyň ve stejné době jako mí předci z Čech, zanechala na Volyni a v širokém okolí nezapomenutelné vzpomínky hlavně u lidí, kterým on a jeho otec pomohli, aby se mohli radovat ze svých dětí, vnoučat, aby viděli, že i přes všechny nesnáze, které musí člověk překonat, je ten svět přeci jenom krásný. Na příkladu rodiny pana Dr. Pišla je možné ukázat, jak hluboký citový vztah měli všichni Volyňští Češi k vlasti svých předků. I když rodina pana Dr. Pišla mohla žít spokojeně, dobře zabezpečena na Volyni, tak jakmile se naskytla možnost vrátit se domů, tak této příležitosti využili.

Vážení čtenáři, chtěl bych vzpomenout na rodiny, které se v roce 1947 usadily v Broumově a jeho okolí:

Bartoš Alexandr

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1919 v Těřešově. Zemřel v roce 1952 v Broumově. Bydliště Martínkovice čp. 99.

Do školy chodil společně s Josefem Ledvinou. Už velice mladý musel začít pracovat v hospodářství a jezdit s koňmi. V roce 1942 se oženil s Polkou, sám si postavil domek a hospodařil na 4 ha. Pro původ své manželky musel za války Alexandr Bartoš i s rodinou vesnici opustit, protože zde řádily banderovské tlupy. Ty byly zaměřeny hlavně na Poláky, které nemilosrdně vraždily. Jejich sousedy banderovci zavraždili, jejich mrtvoly pak naházeli do studně. Do čs. vojenské jednotky v SSSR vstoupil v Rovně na jaře 1944. V září téhož roku se zúčastnil bojových akcí v karpatsko-dukelských operacích. Spolu s bratrem Josefa Ledviny, Václavem, obsluhoval těžké kulometry. Na Dukle, kde Václav Ledvina padl, byl Alexandr Bartoš těžce raněn v oblasti páteře. V těle mu zůstaly střepiny. I přes toto zranění, které nebylo vyléčeno, se vrací na frontu a potom přichází se svou jednotkou v květnu 1945 do Prahy. Po válce se podrobil dalším třem operacím. Po poslední z nich (amputace ledviny, s kterou nesouhlasil) vykrvácel. Odpočívá na hřbitově v Martínkovicích. Alexandr Bartoš byl bratrem Anastázie Hrádkové. O rodině Hrádkové napíše později. Alexander byl bratranec Josefa Bartoše, o které píše následně. Pan Alexandr Bartoš byl také vyznamenán mnoha medailemi, ale nepodařilo se mi zjistit, kterými. To samé platí u jeho bratrance Josefa Bartoše a Josefa Fofa.

Bartoš Josef

Narodil se 1919 v Horodišče. Zemřel 1988 v Náchodě. Bydliště Martínkovice čp. 11.

Vyučil se zámečnickem a pomáhal v hospodářství svých rodičů. Do Rudé armády byl odveden 7. května 1941 v Os-

trožci a ještě téhož dne byl vojenským transportem odvezen do Noginska u Moskvy. Jeho velitelem byl generál a později maršál Sovětského svazu I. S. Koněv. Po výcviku bojoval na úseku fronty Moskva-Vjazma. Jejich divize měla za úkol dobýt Vjazmu. Po velkých ztrátách byla jejich jednotka připojena k 8. sibiřskému tankovému praporu. Při jednom zútoku na Vjazmu byl Josef Bartoš raněn, upadl do bezvědomí a tehdy byl zajat. Odvezli ho do zajatecké nemocnice v Plodsku, odkud byl 15. června 1942 poslán na nucené práce do zajateckého tábora v Linci, kde zůstal až do konce války. Jeho těžký úděl mu zmírnila katolická modlitební knížka, kterou mu do války dala matka. Po osvobození odešel do Polska, do města Myšlibuš. Pracoval v místním zahradnictví až do roku 1947, kdy se dověděl, že jeho rodina přesídlila z Volyně do Čech. Jakmile dostal od polských úřadů povolení, odchází do Čech i on. Usadil se v Rapotíně u Šumperka. Potom se přestěhoval za svým bratrance Alexandrem Bartošem do Martínkovic. Poté pracoval v Kovopolu Broumov jako brusič a leštič kovů. Po celý život věřil, že Bůh mu za války zachránil život. Proto své děti vychovával v ortodoxní katolické víře. Trval na tom, že se jeho děti nesmějí nikdy zpronevěřit, a proto jim mimo jiné zakázal, aby se staly členy pionýrské organizace (dle vyprávění manželky Anastázie Bartošové).

Činka Josef

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1920 v Malině, zemřel v Teplících n. M. Bydliště Domov důchodců v Teplících n. M.

Josef Činka náleží k oněm několika málo malínských občanů, kteří otřesné nacistické vraždění v jejich obci přežili společně s Vladimírem Kinštem, Vladimírem Mendlíkem a ještě pár muži, kteří odváželi na povozech, co se Němcům hodilo (mouku, slaninu a také za povozem přivázaný dobytek). Jak jsem již psal na začátku svého vyprávění, těmto mužům se podařilo utéci. Téměř celá jeho rodina, včetně rodičů, byla nahnána do kostela a zaživa upálena. Poté, jako téměř všichni Volyňští Češi, vstoupil Josef Činka do armády. Hned první den bojů 9. září 1944 byl Josef Činka raněn. Po krátkém ošetření poslán opět na frontu. Brzy na to je v bojích o Duklu raněn podruhé. Dne 27. září 1944 dostal zásah střepinou granátu do hlavy. Na ošetřovně strávil celý měsíc. Když se na konci října vrátil do zákopů, rány na hlavě mu stále ještě hnisaly. Zúčastnil se bojů u Liptovského Mikuláše a pak ve Velké a Malé Fatře. Po ukončení 2. světové války se vrací na Volyň. V rámci repatriace odchází v únoru 1947 definitivně do Československa. Josefu Činkovi byly uděleny čs. medaile „Za chrabrost“ a sovětská medaile „Za pobědu nad Germanijej“.

Dědek Vincenc

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1909 v Těřešově. Zemřel 1982 Brocno u Roudnice. Před přestěhováním žil v Rožmitále. Narodil se českým rodičům na západní Volyni. Po ukončení školy se vyučil uměleckým kovářem. Když se v roce 1939 oženil, tak se jim za rok narodil syn a poté dcera. Když odešel Vincenc Dědek na frontu, tak paní Dědková se musela postarat o své 2 děti a navíc o jedno dítě, které ji přivedli banderovci. Ještě když manželé Dědko-

vi odjížděli do Československa, tak je banderovci nutili, aby toto dítě vzali s sebou. Vincenc Dědek byl zařazen k 1. dělostřeleckému oddílu 1. čs. armádní brigády v SSSR, s níž se zúčastnil 14. dubna 1944 bojů u města Torčin a pak 8. září u Krosna. Prošel také dalšími bojovými akcemi karpatsko-dukelské operace. V bojích u Vrútek na slovenském území byl poprvé raněn. Tehdy se dovídá o úmrtí svého prvorozeneho syna, jehož pohřbu se pro zranění nemohl zúčastnit. Podruhé byl raněn střepinou miny u Komárna. Válku končí v hodnosti desátníka. Po osvobození se vrací za rodinou do Terešova. Na jaře 1947 odjíždějí do Československa a usazuje se v Rožmitále na Broumovsku. Poté se s rodinou stěhuje do Brocna u Roudnice. Vincenci Dědkovi byl udělen československý válečný kříž a další 4 vysoká vyznamenání.

Fof Václav

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1914 v Račíně, zemřel v Havlíčkově Brodě. Před přestěhováním žil v Dolním Adršpachu. Fofovi patřili na Volyni k největším sedlákům. Vlastnili 40 ha polností a luk. Snažili se, aby se jejich děti učily českému jazyku. Čeští učitelé přidávali hodiny českého jazyka ještě v sobotu odpoledne až do večera. Pan Fof často říkali, že ač se nikdy nestěhovali, tak každý v jeho rodině přicházel na svět v jiném státě. Václav Fof se narodil ještě v carském Rusku, jeho manželka již v Polsku a jejich dcera ve Velkoněmecké říši. Po příchodu Sovětů v září 1939 začali nutit sedláky, aby vstupovali do kolchozů. Václav Fof nakonec, na nátlak svého otce, přihlášku do kolchozu podepsal, aby nebyl poslán na Sibiř společně se svojí rodinou. Po dobu německé okupace se postavení hospodářů v Račíně nezlepšilo, spíše naopak. Pak přišli za starostou banderovci a chtěli ošacení, obuv a potraviny. Račínští pro ně museli doma plést rukavice. Jindy zase vyráběli z kůže boty. Kromě toho v noci přicházely různé pochybné existence, zabouchaly na okno, nebo na dveře a poručily si jídlo. Když se s ním loučila jeho žena před odchodem na frontu, tak mu řekla: „Vrať se mi alespoň s jednou nohou, abys mi ukázal, kde mám co zasít“. K odvodu šli Račínští do Lucka a cestou si zpívali písně „Spějme dál za sokolským praporem“, „Hej Slované“ a další. Při výcviku Václav Fof onemocněl, měl problémy se žaludkem, lékaři zjistili, že má vředy. Vrátil se domů od Krosna v září 1944. V té době vážil pouhých 40 kg. Cokoliv snědl, vyzvrátil. Po vyléčení znovu nastoupil do armády, ale nemoc se obnovila a podruhé se vrátil od Humenného domů a znovu se doléčoval. Po návratu do Československa žili Fofovi v Adršpachu.

Herzán Vladimír

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1920 Zdolbunov, zemřel 2010 Broumov.

Dovolte mi milí čtenáři napsat o tomto skromném člověku pár řádků, poněvadž jsem jej dobře znal a často mi vyprávěl o svém životě. Jeho dědeček měl 6 synů. Nejstarší padl v 1., nejmladší v 2. světové válce. Otec Vladimíra Herzána vstoupil do českých legií v Rusku a účastnil se jejich bojových akcí. Po těchto bojích se vrátil zpět na Volyň, poněvadž jako i ostatní Volyňští Češi měl na Volyni svou rodinu. Ostatní čeští legionáři pokračovali v pověstné anabázi až do Vladimíra

vostoku a potom do své vlasti. Poté otec Vladimíra Herzána pracoval v železničním depu ve Zdolbunově jako zámečnick. V roce 1927 si postavil poměrně velký dům. Bylo to dobré rozhodnutí, poněvadž za světové krize byla celá rodina živa pouze z činže od nájemníků. Vladimír Herzán chodil do české školy, v níž učili učitelé z Československa. Poslední 4 roky navštěvoval polskou školu. Poté se vyučil soustružnickému řemeslu. Dne 1. ledna 1938 byl přijat k firmě Vostrý jako soustružník.

Po vypuknutí 2. světové války se Rudá armáda v okolí Zdolbunova i v samotném městě postavila na tuhý odpor. Po 14 dnech se německé armádě podařilo usadit natrvalo. Ihned poté začalo hromadné vraždění odpůrců. Popravy se konaly u cementárny. Podle vyprávění Vladimíra Herzána bylo za 2 hodiny popraveno nejméně 500 lidí. Byli mezi nimi komunisté, Židé, Poláci i Rusové. Nakonec popravili i mistry z místní cementárny. Když se v prvních měsících roku 1944 vrátila Rudá armáda, tak Vladimír Herzán jako řemeslník – specialista nebyl povolán ihned na frontu, ale dál vykonával své řemeslo. Němci sice ustoupili, ale v noci se jejich letadla vracela a za pomoci shazovaných světel, osvobozené území bombardovali a docházelo ke ztrátám na životech. Proto Vladimír Herzán uvítal možnost k nástupu k čs. vojenské jednotce v SSSR. Do našeho vojska však vstupoval on i ostatní Volyňští Češi především z přesvědčení. Protože byli sami obklopeni cizím prostředím, dokázali soucítit s porobenou vlastní více, než kdyby žili na jejím území. Vladimír Herzán byl po výcviku přidělen k 1. rotě 5. praporu 3. čs. samostatné brigády 1. čs. armádního sboru v SSSR. Po dalším kursu byl povýšen na svobodníka a zařazen jako zbrojíř do zbrojní dílny. Zúčastňoval se ale také bojových akcí. U Nižného Komárníku byl raněn. Ve svých pamětech napsal: „Dostal jsem rozkaz dopravit střelivo úderné skupině ppor. Jiřího Hroudy. Těšil jsem se, že si popovídám s kamarádem, jehož jsem znal již ze školy. Němci však právě zahájili na místo, kde jsme stáli, prudkou dělostřeleckou palbu. Jiří Hrouda byl v těžkých bojích zabit.“ Podrobněji se ve svých pamětech k této smutné události vyjádřil plk. Vladimír Týrek. Po ukončení 2. světové války si našel vlastní dílnu v Olivětíně u Broumova. Po znárodnění pracoval v místních komunálních službách. V roce 1950 odešel do broumovské Veby, kde pokračoval 30 let ve svém řemesle až do důchodu. Ve městě Zdolbunov, kde se pan Herzán narodil, se nacházel a i v současné době nachází velký železniční uzel s opravami lokomotiv a cementárna, jedna z největších na Ukrajině. V tomto městě i v současné době žije poměrně velký počet Čechů. Při mé návštěvě jsem poznal, jak si váží toho, že jsou Češi. Mají své krajanské spolky a často se scházejí ke společným oslavám apod. Vladimíru Herzánovi byly uděleny čs. medaile „Za chrabrost“, čs. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR, Dukelská pamětní medaile a sovětský řád „Vlastenecká válka“. (Dle oprávnění Vladimíra Herzána).

Holásek Vladimír

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1900 Krasilno, zemřel 1972 Broumov. Bydliště Božanov u Broumova.

Předkové Vladimíra Holásků pocházeli od Plzně. Když se přistěhovali na Volyň, bylo jeho otci pouhých 10 let. Později

po ukončení základní školy pracoval v zemědělství. Proslul jako obchodník s koňmi. Za obchodem zajížděl do širokého okolí. Vladimír Holásek mladší chodil 4 roky do polské školy v Krasilně, jež leží pouhé 3 km od Malína. Potom pracoval v otcově hospodářství a později se oženil. V roce 1929 se manželé Holáskovi rozhodli, že se s otcem a 4letým synem vystěhují do Argentiny. Proдали půdu i stavení. Byly však uzavřeny hranice a oni museli zůstat na Volyni. Od hraběte Ledochowského si koupili ve Zborově 6 ha pozemků, z nichž museli teprve „korčováním“ (klučením a žďárením) získat ornou půdu. Postavili si nový dům a stodolu. Po obsazení západní Ukrajiny Sovětským svazem, 17. září 1939, byli Holáskovi nuceni ke vstupu do kolchozu. Protože odmítli, měli být deportováno na Sibiř. Příkaz obdrželi těsně před tím, než Německo obsadilo tuto část Sovětského svazu. To je vlastně, paradoxně, zachránilo před deportací. (Podobný osud potkal mnoho Volyňských Čechů včetně mého dědečka - kdyby nevypukla 2. světová válka, tak by velice mnoho tzv. „kulaků“ a nepohodlných rodin bylo vyvezeno na Solovcké ostrovy a do dalších stalinských lágrů). Za války řádili na Volyni banderovci, kteří pronásledovali zejména Poláky. Protože paní Holásková byla Polka, v noci se před banderovci se synem ukrývala v brambořišti, měla strach, aby ji banderovci nezabili. Do Zborova taky přišel Kovpakův partyzánský oddíl. Partyzáni chtěli však pouze jídlo a pak odešli směrem na Luck a ke Lvovu. Vladimír Holásek vstoupil do čs. vojenské jednotky v SSSR dobrovolně, hned při prvním náboru. Po výcviku v severním Rumunsku byla jeho jednotka přesunuta k Dukle. Ačkoliv se zúčastnil těžkých bojů karpatsko-dukelské operace později u Liptovského Mikuláše, nebyl kupodivu raněn. Jednou ho před zraněním a možná i před smrtí uchránila šťastná náhoda. Bylo to na Dukle. Útočili právě přes bramborové pole. Klopýtla a puška mu vypadla z ruky, tím se poněkud zdržel. V tu chvíli Josef Novák od nich z vesnice najel vpředu s koňmi a povozem na minu. Okamžitě bylo všechno ve vzduchu. Po válce se Vladimír Holásek dostal až do Žatce. Chtěl se co nejdříve vrátit domů. Po návratu na Volyň ale zjistil, že i nadále probíhají náborů do kolchozů. Proto se Holáskovi v únoru 1947 rozhodli vystěhovat do Československa. Nejdříve se zastavili na Šumperku, kde se jim nelíbilo, a proto odjeli na Broumovsko. V Otovicích jim však přidělili pouze 3 ha hospodářství. To bylo pro rodinu, která se mezitím rozrostla na 6 členů, málo. V červnu 1947 se přestěhovali do Božanova na statek o výměře 30 ha. Získali jej na dva příděly na otce a na syna. Ten se mezitím vrátil z vojenské služby, kterou nastoupil na konci války, do starého domu na Volyni. Ve Zborově však našel ve starém stavení cizí lidi. Byli to Rusíni přesídlení sem z východního Slovenska. Tito Rusíni uvěřili sovětské propagandě, že po Češích budou moci hospodařit samostatně a kdoví co ještě, ale skutečnost byla jiná. Mnohým se podařilo dostat zpět, ale někteří tam žijí ještě dnes. Tuto dobu vám, milí Božanovští občané, nejlépe popíše váš spoluobčan, zasloužilý dobrovolný hasič, pan Varholík. Za svými rodiči přijel Vladimír Holásek nejmladší dne 23. dubna 1947. Do Čech se s ním vrátil také otec Vladimíra Holáška staršího. Dožil se požehnaného věku. Já poznamenávám, že je asi něco na tom, jak se zpívá v té písni - co tě nezabije, to tě posílí. I další naši krajané, jako pan Ledvina ze Šonova (99 let), pan Ledvina z Martínkovic (20. listopadu 2011 oslavil své 93 narozeniny), se dožili vysokého věku.

Vladimíru Holáskovi staršímu byl udělen Čs. válečný kříž 1939 a Dukelská pamětní medaile.

Hrádek Václav

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1910 Ostroh, zemřel 1973 v Broumově. Bydlel ve Verněřovicích u Broumova. O svém otci napsala jeho dcera Marie Endlerová: Na požádání uvádím matčiny a své vzpomínky na mého otce a na naši cestu z Volyně do Československa v roce 1947 (byly mi tehdy necelé tři roky). Rodiče žili na Volyni ve vesnici Terešov. Měli českou národnost a otec vstoupil na konci roku 1943 do armády generála Svobody. Matka byla se mnou těhotná a zůstala sama na veškerou starost o hospodářství a vše ostatní. (Narodila jsem se v dubnu 1944). Otec se Svobodově armádě zúčastnil všech bojů, včetně bitvy u Dukly, postupu přes Slovensko až do Prahy, kde se na invalidovně doléčil z těžkého zranění, které utrpěl u Liptovského Mikuláše. (Já poznamenávám, že v těžkých bojích u tohoto města padlo přes 500 volyňských mužů a žen). Byl celou dobu velitelem čtyř ženistů a zajišťoval bezpečnost štábu gen. Svobody. Vojenskou činnost ukončil v hodnosti rotného. Jsou o něm dvě zmínky v knize L. Svobody „Z Buzuluky do Prahy“. (str. 227 a 296). A v dalších dvou knihách o válečných operacích na východní frontě. Získal 15 řádů a medailí a „ČSL. Válečný kříž I., II. a III. stupně“. Dvakrát medaile „Za chrabrost“ (SSSR) atd. Po návratu zpět na Volyň se v roce 1947 naskytl možnost vystěhovat se z SSSR zpět do Československa, kterou Volyňští Češi okamžitě využili, a s nadějí byl každé rodině přidělen vagon, co se vešlo – vezli si i koně, někteří i krávu. Cesta vlakem nebyla jednoduchá, vlak asi 3-4 krát zastavil a osádka nutila Čechy, aby mezi sebou vybírali zlato, kořalku, maso a jídlo, jinak že nepojedou dál. Já mám vzpomínku, jak náš vlak v České Třebové přivítala delegace a protože se radovali, že dobře umíme česky, nasypali mi plnou zástěru bonbonů, pro mne tehdy poklad. Po příjezdu do republiky byli Volyňští Češi rozděleni do oblastí kolem Šumperka, Kutné Hory, Broumova, Žatce a jinam. My jsme bydleli ve Verněřovicích, kde jsme dostali statek, v němž již po Němcích před námi „hospodařil“ národní správce. Když po převratu v roce 1948 přišli komunisté a v 50. letech zakládali JZD, odmítl otec vstoupit. Měl tehdy velké problémy. Ani já jsem nesměla do učení, natož na školu. A teprve po té, kdy otec řekl o problémech gen. Svobodovi při jeho návštěvě v Náchodě (osobně jej znal), bylo mi „laskavě“ v 17 letech umožněno učit se na prodavačku. Do té doby byla pro mne práce pouze v zemědělství. Otcovo krédo z té doby bylo: „Z Volyně jsme před bolševikem utekli a tady nás dohonal“.

Kinšt Vladimír

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1920 v Malíně, zemřel 2004 v Rožmitálu. Bydlel v Rožmitálu u Broumova. Dědeček Vladimíra Kinšta se na Volyň odstěhoval ze Žatecka v 80. letech 19. století. Tehdy bylo jeho otci 10 let. Spolu s dalšími osadníky se usadili v Malíně, kde novou půdu museli získat „korčováním“ lesů. Tam pak jeho otec založil rodinu. Vladimír chodil prvních šest let do polské školy v Malíně, až teprve poslední sedmý rok zde české

děti učil český učitel Karel Švarc, který přijel na podzim 1932 z Československa. Po ukončení školní docházky zůstal Vladimír Kinšt u rodičů pracovat v hospodářství, které tehdy mělo výměru 18 ha. V září 1939 obsadil západní část Volyně Sovětský svaz. Poláky deportovali na Sibiř, rolníky nutili ke vstupu do kolchozů a tomu, kdo nechtěl vstoupit, zabavili koně. Ožebračený sedlák nemohl plnit vysoké dávky a stávalo se, že už ho pak ani do kolchozu nechtěli. V roce 1941 se fronta Malínu vyhnula a místní obyvatelé později nejvíce trpěli „návštěvami“ banderovců, kteří je přepadávali, chodili za nimi do stavení a brali jim potraviny a obilí. To se také stalo hlavní příčinou tragických událostí v Malíně v roce 1943. Místní rolníci museli tehdy Němcům odvádět velká množství obilí. Dříve než bylo z vesnice odvezeno, bylo shromažďováno ve zdejší škole. Odtud je kradli banderovci, okupanti však obvinili z krádeže české skladníky, Rezka, Stránského a některé další. V ukrajinské části Malína je pak soudili. Do té doby hrozil postih pouze osobám pověřeným skladováním obilí pro Němce. Jenže právě tehdy banderovci, čekající v hospodě, postříleli německé vojáky přijíždějící na motocyklech s přívěsnými vozíky. 16 banderovců bylo sice dopadeno, ale tragický osud Malína byl již zpečetěn. O celé této tragédii jsem již podrobně psal. Vladimír Kinšt jel brzy ráno, toho osudného dne, 13.7. 1943 s koňmi pro krmení. Když se na zpáteční cestě blížil ke hřbitovu, začal po něm jeden Němec z jednotek, jež obkličovaly Malín, střílet. Podařilo se mu utéct. Koneč nechal u vozu a sám se schoval v koruně lípy u hřbitova. Jeho pronásledovatel doběhl ke hřbitovu, ještě několikrát mezi hroby vystřelil a pak se svlékl a opaloval se právě u lípy, která poskytla úkryt uprchlíkovi. Ve vesnici se zatím odvíjelo hrůzné divadlo. Nejprve Němci začali rabovat. Vladimírovi otci nařídili zapřáhnout do povozu jiné cizí koně a spolu s dalšími kočími ukořistěný proviant odvézt. To jim zachránilo život. Vladimír Kinšt celou tuto tragédii sledoval i nadále z koruny lípy. Čekal až do druhého dne, než se odváží vrátit domů. Většina mrtvých byla ohořelá k nepoznání. Ty pohřbili do společného hrobu. Vladimírova matka ležela obličejem k zemi. Poznal ji stejně jako svého bratra. Mohli je pak aspoň uložit do rodinného hrobu. V únoru 1944 se na Volyň vrátila Rudá armáda.

Vladimír Kinšt, tak jako téměř všichni Volyňští Češi vstoupil dobrovolně do čsl. vojenské jednotky v SSSR. Byl přidělen k pěchotě, k 1. praporu. 1. čs. samostatné brigády v SSSR. Prodělal výcvik v Kivereckých lesích, 6 km za Luckem. Další výcvik prodělal v severním Rumunsku (Velká Bukovina). Vladimír Kinšt se poté zúčastnil tuhých bojů v oblasti Dukly i na území východního Slovenska. Tam 20. října 1944 utrpěl průstřel holenní kosti. Tím pro něho válka skončila. Pan Kinšt si vzpomíná, když jej zraněného vezli na nákladním autě, jak strašně trpěl. Léčil se v Lucku a v Rovně. Na frontu se již nevrátil. 2. světovou válku zakončil v hodnosti svobodníka. Strach z banderovců i nuceného vstupu do kolchozů přivedl rodinu Vladimíra Kinšta, stejně jako většinu Volyňských Čechů, vrátit se po osvobození do Československa. Vyjeli v druhé polovině ledna 1947 a v únoru přibyli na Šumbersko. V té době paní Kinštová ve Velkých Losinách porodila dceru. Otec pana Kinšta se vypravil za sestrou na Broumovsko. Tam konečně našli vhodnou usedlost v Rožmitále čp. 66. Začali hospodařit, v 50. letech však museli

vstoupit do JZD. Pan Vladimír Kinšt pracoval posledních 16 let před odchodem do důchodu u Státních lesů. S koňmi stahoval z nepřístupných strání dřevo. Koně byla jeho velká láska. Když ještě žil kovář a podkovář pan Mach, který koval koně pro Státní lesy, tak mi řekl o panu Vladimíru Kinštovi: „Víš, tak, jak rozumí koním Kinšt, tak jen málo kdo se s ním může rovnat“. Vladimíru Kinštovi byla udělena Dukelská pamětní medaile, Pamětní medaile k 50. výročí vzniku samostatného státu a sovětská medaile „Za poběhu nad Germanijem“.

Ledvina Josef

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1918 Terešov, Bydliště Martínkovice. Zemřel v roce 2012.

Pan Josef Ledvina je podle mne symbolem Volyňských Čechů. Pokud bych o tomto drobném a skromném člověku napsal vše, co on a jeho rodina musela přežít a překonat, tak bych potřeboval napsat malý román. Píší o něm již na začátku mého vyprávění, že přišel při Malínské tragédii o 42 příbuzných. Jako ženista byl denně ohrožen, že některá mina čeká přímo na něj. Byl zraněn. K léčebnému zranění se přidal zápal plic. Po návratu na frontu byl několikrát svědkem, že i malá chybička při odstraňování min, stála život mnoha jeho kamarádů a spolubojovníků. U Holešova byl podruhé raněn, kousek od něho vybuchl minometný granát. Později zjistili, že pana Ledvinu zasáhlo 8 minometných střepin. Stalo se to 7. května 1945 dva dny před koncem války. Dále se zjistilo, že má zlomená žebra. Večer ho odvezli do polní nemocnice ve Frynštátu. Až po válce se dověděl, že ho pomáhal operovat MUDr. Popper. Shodou okolností oba našli nový domov na Broumovsku. Pak ho odvezli do vojenské nemocnice ve Slaném, kde ho konečně zrentgenovali a zjistili, že mu v noze a v zádech zůstaly 2 střepiny velikosti švestkové pecky. Operace byla velice nebezpečná a kov mu v těle zůstal dodnes. Léčil se až do podzimu. Domů na Volyň se vrátil koncem listopadu 1945. Do svobodné vlasti přijel se svojí rodinou stejně jako všichni Volyňští Češi v dobytých vagónech. Bylo 5. února 1947. Josefu Ledvinovi byl udělen „Čsl. válečný kříž 1939“, čsl. medaile „Za chrabrost“, čsl. Vojenská medaile se štítkem SSSR, Dukelská pamětní medaile a další tři vysoká vyznamenání.

Ledvina Jaroslav

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen v roce 1900 v Terešově, zemřel 1999 v Broumově, bydlel v Šonově 265.

Pamětník obou světových válek se dožil 99 let. Nevypadal na ně. Bílé vlasy měl pečlivě sčesané na pěšinku. Vypravoval pomalu, jako by vážil každé slovo. Když vzpomínal na své blízké zemřelé, nebo často nesmyslně padlé ve válce, trásl se mu hlas dojetím. Když se prarodiče pana Ledviny přistěhovali na Volyň, bylo jeho otci devět let, matka pocházela od Jičína. Jaroslav Ledvina vychodil tři třídy ukrajinské školy v sousední vesnici Koryta. Pak pracoval u rodičů. Měli poměrně velké hospodářství. Další pole získali „korčováním“ lesů. Když v roce 1914 vypukla první světová válka, v jejich vesnici se na delší dobu zastavila fronta. Ruská vojska byla

u nich, rakousko-uherská v lese. Nesmělo se topit, a když jednou sousedi porušili tento zákaz, dým nepříteli umožnil zaměřit tímto směrem dělostřelbu, která zabila dva lidi ze vsi. Když jedenkrát odjeli ke strýci do Zdobunova s krmením pro dobytek, tak ruští vojáci opuštěný statek vyrabovali. Postupně rozebrali všechny dřevěné části a použili je na topení. Když se Ledvinovi vrátili, zůstaly jim jen holé zdi. Museli žít ve sklepě a teprve dodatečně si udělat střechu nad hlavou. Protože tato část Volyně připadla po válce Polsku, sloužil Jaroslav Ledvina v letech 1922-23 v polské armádě. Pak hospodařil na statku, kde pěstoval také chmel. V roce 1937 si postavil z charakteristických tvrdých červených cihel nové obytné stavení s oddělenými stájemi a kůlnami, střechy pokryl plechem (zinkem). V roce 1939 měli již služku a kočího. Když k nim toho roku v září přišli sovětské vojáci, jejich nové stavení je zaujalo. Domnívali se, že v něm bydlí nějaký „poměščík“ (statkář). Aby Ledvinovy přinutili vstoupit do kolchozu, sovětské úřady jim stále zvyšovaly dávky. Měli tehdy čtyři koně, a tak jednoho hřebce museli prodat, aby mohli zaplatit. Pak je však vyslýchali, kde vzali tolik peněz. Později jim řekl předseda místního sovětu, že 26. června 1941 měli být deportováni na Sibiř. Jak známo, čtyři dny předtím Německo přepadlo Sovětský svaz a volyňskou oblast obsadila německá armáda. Když přišli hitlerovští vojáci, Ukrajinci, kterým nacisté slibovali samostatný stát, je vítali hudbou. Němci museli přechodně ustoupit a vrátila se Rudá armáda. Po třech dnech přišli znovu a způsobili Rusům značné ztráty. Noví páni chtěli po sedlácích také nepřiměřené dodávky. Ti museli vozit obilí až do města Lucku, vzdáleného 35 km. Na cestě je přepadali partyzáni a obilí jim zabavovali. V noci zase navštěvovali jejich stavení banderovci a obírali je o potraviny. Na obranu proti nim se vesničané sdružovali v domobranu. V březnu 1944 se již natrvalo vrátili vojáci Rudé armády. Muži šli k odvodům do Rovna a vstoupili do čs. vojenské jednotky. Syn Jaroslava Ledviny se jmenoval Vladimír (zemřel v roce 2011) a svému tatínkovi, jak bylo dříve zvykem, uctivě vykal. I jeho vzpomínky, jimiž doplňoval otcovo vyprávění, jsou velmi cenné a zajímavé. Vzpomíná si na to, jak po osvobození Volyně Němci neustále bombardovali Luck, Dubno i Rovno. Jaroslav Ledvina po nástupu na frontu prodělal výcvik v severním Rumunsku. Zde se poprvé setkal s Ludvíkem Svobodou. Pak se přesouvali na frontu, jeli celou noc. V prostoru dukelského bojiště se na rozbahněných cestách vytvářely zácpy. Němci toho využili a spustili do nich palbu. Mnoho našich vojáků tehdy padlo, mezi nimi Šimek z Novin Českých a syn jeho bratra. Pan Jaroslav Ledvina si vzpomínal na hrůzné scény. Viděl, jak vrcholy lesních stromů smetly katusě, takže zbytky kmenů vypadaly jako jedno velké strniště. Pan Jaroslav Ledvina prošel dukelským peklem, dále pokračoval přes Prešov (19. 1. 1945), Košice (20. 1. 1945), Levoča (27. 1. 1945), Poprad (28. 1. 1945), Ružomberok (5. 4. 1945), Žilina (30. 4. 1945).

Syn Vladimír vyprávěl, jak se po válce přestěhovali do Čech. Vezli s sebou dvě dojnice a jalovici. Vzali s sebou vybavení domácnosti, lisované seno a šrot pro dobytek. V třicetistupňových mrazech museli na nádraží čekat tři dny a noci, než pro ně připojili dobytčí vagon. V nich si pak museli sami spravit podlahu a instalovat kamínka. Ta se však při každém větším výkyvu vlaku převrhla a vagon byl rázem plný kouře. V Mukačevu stáli celý týden, protože prý banderovci pod-

minovali trať. Pak se ale zjistilo, že jako vždy chtěli zaměstnanci sovětských drah úplatky. Jakýsi Žid Kondratěv jim řekl o Broumovsku, o jehož existenci dosud neměli ani tušení. Původně měli namířeno na Šumpersko. Tento pan Kondratěv tak rozhodl o jejich dalším osudu. Tak se dostali do Šonova. Jaroslav Ledvina byl bratrancem Josefa Ledviny. Jaroslavu Ledvinovi byly uděleny čs. medaile „Za chrabrost“ a sovětské medaile „Za pobědu nad germanijej“. (Podle vyprávění Jaroslava a Vladimíra Ledvinových).

Mendlík Vladimír

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR. Narodil se v roce 1902 v Malíně, zemřel 1991 v Teplicích n. M. Bydlel v Křinicích u Broumova. Ve svém rodišti vychodil Vladimír 8 tříd české školy. Potom pracoval v otcově hospodářství, které po 2. světové válce v době odchodu rodiny Mendlíkových do Čech, mělo rozlohu 19 ha. K zemědělské usedlosti patřil velký sad, osázený krásnými ovocnými stromy. Jednoho dne otec Vladimíra Mendlíka odešel z domu a již nikdy se nevrátil. Poté museli s bratrem hospodařit sami. Vladimír Mendlík přežil nacistického vraždění v Malíně (13. července 1943). Byl totiž vybrán s ostatními vozky, aby Němcům odvezli uloupený majetek. Při odjezdu slyšeli za sebou hrozný křik střelených a upalovaných spoluobčanů. Na cestě plně naložený vůz neunesl váhu zastřelených prasat a rozlomilo se kolo. Strážný nehodu považoval za sabotáž a chtěl jej zastřelit. Náboj se mu však vzpříčil v hlavni a Vladimír Mendlík se zachránil útekem do blízkého lesa. Když se spolu s ostatními vozky vrátil do Malína, čekalo je hrůzné divadlo. Jejich blízcí a sousedé byli postřeleni nebo upáleni zaživa. Vladimír přišel o ženu, všech pět dětí a bratra. Viděli ohořelá tělíčka dětí, jejichž hlavičky byly zachovalé, jak je ve strachu uchovávaly v podpaždí matky. Zachránila se však jako zázrakem jeho matka, již v té době bylo 67 let. Omdlela a vrahové ji pokládali za mrtvou.

Do 1. čs. samostatné brigády v SSSR vstoupil Vladimír Mendlík 13. března 1944. Zúčastnil se bojů u Dukly i u Liptovského Mikuláše. Na určitou dobu ohluchl od neustálého vybuchování dělostřeleckých granátů, kterými je Němci odštělovali. Za sychravého počasí, jež na Dukle na podzim 1944 panovalo, se často museli před nepřátelskou střelbou skrývat v mokřích zákopech či ležet v blátě. Celý další život pak často stonal s průduškami. Tomuto postižení se nevyhnul téměř nikdo, kdo prošel válečným peklem a bojoval v předních liniích. Vladimír Mendlík na frontě vždy po boji převážel s vozem taženým koňmi na polní obvažiště raněné. Těžce snášel, jak po celou dobu převozu křičeli bolestí. Požádal o přeložení a vozil pak munici.

Po propuštění z armády se Vladimír Mendlík vrátil do Malína a podruhé se oženil. Obnovoval zničené hospodářství, postavil si nové chlévy. Zase měl krásné koně. Po zkušenostech s kolektivizací se Mendlíkovi rozhodli pro reemigraci do Československa, třebaže se jim 30. ledna 1947 narodila dcera Jaroslava a odjeli v polovině února 1947. S sebou si vzali dvě krávy a osivo. Přistěhovali se do Vernerova u Kadaně. Pobyli zde skoro 3 roky a 8. února 1950 přesídlili do Rožmitálu na Broumovsku, kde již žil bratr paní Mendlíkové, Vincenc Dědek i další příbuzní, jako byli Ledvinovi v Martínkovicích a Šonově. Vše, s čím se musel tento skromný člověk vyro-

nat, se nakonec podepsalo na jeho zdravotním stavu, hlavně ve starším věku, ztrácel paměť. Od roku 1985 žil v Domově důchodců v Teplicích nad Metují. Vladimíru Mendlíkovi byly uděleny čs. medaile „Za chrabrost“, Dukelská pamětní medaile, sovětský řád „Vlastenecká válka“ a medaile „Za pobědu nad Germanijej 1941-1945“.

Novák Alexandr

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1912 v Moskovštině, zemřel 1978 v Otovicích.

Otec Alexandra Nováka pocházel od Jičina a matka od Blanska. V Moskovštině měli hospodu. Potom se odstěhovali do Zborova a tam si zakoupili pozemek větší než 15 ha. Alexandr Novák chodil 5 let do polské a zároveň do ukrajinské školy. Měl hudební talent a dobře hrál na klarinet a harmoniku. Po obsazení západní Ukrajiny Rudou armádou byl na Novákovy činěn nátlak, aby vstoupili do kolchozu. Dříve než mohli podlehnout, obsadili tuto oblast Němci. To již byl Alexandr Novák ženatý a 1. ledna 1941 se manželům Novákovým narodil syn a 17. listopadu 1943 dcera (zemřela 15.10. 1950 v Broumově). V této době se banderovci dopouštěli násilí na místním, zejména na polském obyvatelstvu. Jednou šel Alexandr Novák s bratrem do lesa na tyčky. Nechtěně se stali svědky toho, jak tito ukrajinští nacionalisté vraždili lidi. 7. dubna 1944 vstoupil Alexandr Novák do tvořícího se 1. čs. armádního sboru v SSSR. Byl přidělen k 3. ženijnímu praporu 1. čs. samostatné brigády. Hrál též ve vojenské hudbě. Měsíc před koncem války Alexandr Novák onemocněl tyfem. Dlouho se pak léčil v sovětské vojenské nemocnici v polském zázemí. Po uzdravení se vrátil na Volyň. Odtud přijeli v únoru 1947 do Otovic u Broumova, spolu s dalším reemigrantem z Volyně Vladimírem Holáskem. Usadili se v usedlosti čp. 42, která však tehdy byla již vyrabovaná. Patřilo k ní 20 ha polnosti. Když se Novákovým podařilo postupně uvést zanedbaný majetek do pořádku, museli v roce 1958 vstoupit do JZD. Po jeho likvidaci se stali zaměstnanci Státního statku. Bojů za naši svobodu se zúčastnili také bratři Alexandra Nováka, Josef, Vladislav, Václav, Jaroslav a Antonín. Nejstarší Josef padl u Dukly. Václav přišel o ruku, také Antonín si z války odnesl trvalé následky. Všichni sourozenci Alexandra Nováka, který byl nejmladší, se usadili na Litoměřicku a Žatecku. Alexandru Novákovu byly uděleny čs. Válečný kříž 1939, čs. medaile Za chrabrost, čs. vojenská medaile Za zásluhy II. stupně, čs. pamětní medaile se štítkem SSSR, Dukelská pamětní medaile a pamětní medaile k 50. výročí vzniku samostatného československého státu.

Sodomka Vladislav

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1921 v Českých Novinách, zemřel 1971 v Broumově, bydlel v Otovicích čp. 6.

Rodiče Vladislava Sodomky pracovali v Českých Novinách v cihelně. Syn Vladislav chodil do polské školy v Teremně a potom se vyučil v Lucku řezníkem a pracoval zde v řeznictví. V roce 1943 se oženil. V březnu 1944 vstupuje do čs. vojenské jednotky v SSSR. 20. května 1944 se man-

želům Sodomkovým narodil syn. Sodomka Vladislav sloužil u tankistů. Bojoval také u Jasla. V bojích u Dukly byl raněn do kolena. Střepinu se lékařům podařilo odstranit. Byl zraněn i podruhé a strávil nějaký čas na ošetrovně v Popradu. Válku ukončil v hodnosti četaře. Do Československa se Sodomkovi odstěhovali, jako většina Volyňských Čechů, v roce 1947. Zpočátku žili v Podbořanech a pak nedalekých Blšanech, kde Vladislav pracoval opět v řeznictví. Poté si Sodomkovi v roce 1957 koupili v Otovicích domek. Ve stejném roce umřela babička pana Sodomky, která se s rodiči přestěhovala z Čech na Volyň, když jí byly 2 roky a po válce se vrátila se svými blízkými do Čech. Vladislav Sodomka pracoval nejdříve v broumovském závodě Kovopol Police n. M. a pak 4 roky na nádraží ČSD. Zemřel na leukemii. Vladislavu byla udělena Dukelská pamětní medaile a pamětní medaile k 50. výročí založení samostatného čs. státu.

Stryja Josef

Príslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1901 v Dembrovce, zemřel 1982 v Božanově, bydlel v Božanově čp. 129.

Josef Stryja měl 5 dětí. Václava, Emanuela, Marii, Jaroslava a Vlastu. Z nich je veřejnosti nejvíce známa Marie Stryjová, provdaná Lowensteinová. Spisovatelka, redaktorka a překladatelka. Narodila se 3. 11. 1931 v Dembrovce na Volyni. V roce 1947 se přistěhovala s rodiči do Božanova na Broumovsku. Studovala na broumovském gymnáziu, kde maturovala v roce 1951. Poté vystudovala polonistiku na Filozofické fakultě univerzity Karlově. Narodily se jim dcery Miriam a Šimona. Její knihy se nesměly vydávat a většina byla vydaná až po roce 1989. Vedle posmrtně vydaných knih „Nad rovinou“, „Pokojík“ a „Mlč“ jsou v její pozůstalosti zachovány povídky „Kroupy“ a „Měsíc“.

Rodiče Josefa Stryji se na Volyň odstěhovali z Jablůnkova ve Slezsku. Předkové manželky Josefa Stryji Antonie, roz. Dolečkové se odstěhovali na Volyň od Rychnova n. Kn. Josef Stryja získal základní vzdělání ve škole v rodné obci ještě za carského Ruska. Vlády carského Ruska a později i Polska dávaly českým zemědělcům na Volyni k hospodaření dobré podmínky. Tak se stalo, že ze Stryjových se díky jejich pracovitosti stali vážení hospodáři. Pan Stryja byl pracovitý a pořádek pro něj byl na předním místě. Tyto přednosti jej předurčovaly k tomu, že za polské vlády byl zvolen starostou obce a po obsazení Volyně Sovětským svazem si jej lidé zvolili za předsedu kolchozu. Velice špatné poměry zavládly po obsazení Volyně nacistickým Německem. Pan Josef Stryja při cestách do města Rovna viděl, jak okupanti zacházejí se sovětskými zajatci. Říkal, že s nimi zacházejí hůř než se zvířaty. V březnu 1944 odešel společně se svým nejstarším synem Václavem do Svobodovy armády. Zatímco jemu bylo v té době 43 let, synovi nebylo ještě ani 18 roků. Na práci zůstala doma žena s malými dětmi. Neměla to lehké, protože jim vojáci obou armád pobrali všechny koně a to v době, kdy začaly jarní práce. Josef Stryja byl povolán k pěchotě a prošel všemi boji na Dukle. Později vzpomínal, jaké tam bylo peklo. Naštěstí po celou dobu bojů nebyl zraněn. Když skončila válka, vrací se zpět na Volyň. Ani potom je zde nečeká nic dobrého. Neboť pokračoval boj banderovců se sovětskou mocí o Ukrajinu. Babička Marie Stryjové se k této době vyjádřila:

„Lidé se vražděj hůř než za vojny. To přišel na lidi čas. Jak to prorokovala Sybila. Bratr bratra bude vraždit bez slitování“. Přežít tuto dobu nebylo lehké.

Do Čech přesídlili Stryjovi také v roce 1947. Několik měsíců žili v Liptáni u Krnova. Potom se odstěhovali do Božanova. Josef Stryja byl dobrý vypravěč a kulturně založený člověk. Josef Kašpar z Božanova vzpomíná, jak se Stryjovi hned po svém příjezdu zapojili do života vesnice. Muži Stryjovi si připravili samostatné vystoupení, čtyřhlasý zpěv. Starý pán zpíval bas a ostatní hlasy jeho tři synové. Jako doprovod jim posloužil klarinet a harmonika. Byly to hudební nástroje, které Stryjovi ovládali. Josef Stryja hrál dokonce i jedno období na klarinet s populárním tanečním a poslechovým broumovským orchestrem Josefa Chmelaře. Josefu Stryjovi byla udělena čs. vojenská medaile se štítkem SSSR, Dukelská pamětní medaile a sovětská medaile „Za pobědu nad Germanijej“.

Stryja Václav

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1926 v Dembrovce, zemřel 1967 v Broumově, bydlel v Božanově 129.

Václav Stryja byl nejstarším synem Josefa Stryji a bratrem spisovatelky Marie Stryjové. Základní školu navštěvoval nedaleko od svého rodiště v Hrušvicích. Pak pracoval u svých rodičů na hospodářství. Dne 15. března 1944 odchází s otcem k čs. vojenské jednotce v SSSR, ačkoliv mu v té době nebylo ani 18 let. Po výcviku, kde získal radistické schopnosti, je přidělen ke štábu týlu a s ním se přesouvá přes Stanislavov, Stryj a Sambor do Moscisek. Zúčastňuje se bojové cesty 1. čs. armádního sboru v SSSR přes Krosno, Králík Polski, Dukla, Rimanov Zdroj a Jaslo. Jako vojín-radista štábu v týlu pokračuje na území Československa přes Stropkov, Prešov, Levoču, Poprad, Liptovský Mikuláš. Stává se velitelem radiostanice u štábu v týlu v hodnosti svobodník. Poté je přemístěn k 1. telefonické rotě spojovacího praporu. Po dobytí Liptovského Mikuláše 5. dubna 1945 pokračuje se svojí jednotkou přes Ružomberok, Lubochňu, Turany, Martin, Vrútky a vrch Polom (720 m.n.m.), kde byl přidělen na pozorovatelnou nového velitele 1. čs. armádního sboru gen. Klapáalka do Žiliny. V prvních květnových dnech postupuje se svou jednotkou přes Vsetín, Holešov, Hulín, Kroměříž, Prostějov, Poličku a Kutnou Horu do Prahy, kde se zúčastňuje slavnostní přehlídky. Po propuštění z armády se vrací na Volyň, ale za necelé dva roky odchází s rodiči již natrvalo do Čech do Božanova. Václav Stryja pracoval v místním Státním statku. Vzhledem k dobrým pracovním výsledkům jej nadřízení doporučili ke studiu na zemědělské škole. Poté se stává mistrem odborného výcviku na Zemědělském učilišti v Božanově. Když zde bylo učiliště zrušeno, přechází ve stejné funkci na zemědělské učiliště do Broumova – Velké Vsi. V druhé polovině 60. let se stává zootechnikem ve Státním statku v Jetřichově a poté skladníkem u téhož podniku. Václavu Stryjovi byl udělen čs. válečný kříž 1939, čs. medaile „Za chrabrost“, čs. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR a sovětská medaile „Za pobědu nad Germanijej“.

Vašek Antonín

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1922 v Mlynově, bydlel v Broumově.

Prarodiče Antonína Vaška přesídlili na Volyň kolem roku 1870. Dědeček Vincent Vašek pocházel z Plzeňska a Šircovi, rodiče maminky, z Malína u Kutné Hory. Dědeček Vincent Vašek založil spolu s ostatními nový domov. V panenských lesích uprostřed divočiny, kde vykopali nejdříve zemljanky, pak mýtili lesy a stavěli sruby. Trvale udržovali ohniště a to i v noci proti dotěrným smečkám vlků. Ornou půdu získávali „korčováním“ lesů, a tak postupně vznikala vesnice, kterou nazvali Noviny České. Dědeček byl vesnickým kovářem a přitom jeho rodina hospodařila na 12 ha orné půdy. Rodina babičky Šircové se usadila poblíž ukrajinské vesnice Dorohostaje. Svoji vesnici pojmenovali Dorohostaje České. Postupně hospodařili na 35 ha orné půdy. Rodiče Antonína Vaška si po svatbě v roce 1918 koupili v Mlýnově chaloupku, k níž patřil pozemek o rozloze asi 8 arů. Jeho otec si v roce 1935 zařídil zámečnickou mechanickou dílnu. Syn Antonín Vašek již od dětství projevoval zájem o stroje a techniku. Všechny volné chvíle věnoval práci v otcově dílně. V roce 1939 obsadila západní Volyň vojska Sovětského svazu. Hrůzy války ponejprv poznal v neděli 22. června 1941. Kolem 4. hodiny ranní bylo bombardováno blízké vojenské letiště. Pod náporom hitlerovských vojsk Sovětská armáda ustupovala. Mladí lidé z Volyně byli násilně odvázeni na práci do Německa. Antonín pracoval jako odborník na silničním válcí a opravoval techniku. Podařilo se mu utéct a až do konce roku 1943 se před Němci skrýval, přitom spolupracoval s partyzány. Přes bratrance Václava Širce byl napojen také na českou odbojovou organizaci Blaník. Rádio se nesmělo poslouchat. Moskvu a Londýn poslouchali na samotě Frankov. Viděli, jak Němci vraždili Židy včetně dětí. Byli vražděni po tisících do vykopaných jam. Po osvobození Volyně Rudou armádou Antonín Vašek 20. března 1944 vstupuje pod kmenovým číslem 11796/n do československé jednotky. Zařazen byl do rozvědky (SPO). Antonín Vašek onemocněl v lesích Bukoviny malárií a poté měl potíže s hnisajícími lišejí. Přesto jezdil jako mechanik roty s těžkým motocyklem M-600 s přívěsem. S sebou vozil všechno potřebné nářadí. Ráno 8. září 1944 začalo to pravé válečné peklo na zemi. Velkou překážkou v postupu na Duklu byla kóta 534, nazývaná kótou smrti. Mnoho životů si vyžádala také bitva o Hyrovu horu. V této době byl Antonín Vašek přeřazen k tankistům. Dále dělal garážmistra a instruktora nováčkům z osvobozeného území. V této době byl povýšen do hodnosti četaře. Demobilizován byl až 1. srpna 1947. Následoval rodiče a sestru do Broumova, ti zde žili již od května 1947. Broumováci znají Antonína Vaška jako šikovného řemeslníka, po vystudování průmyslové školy v Novém Městě n. M. se stal mistrem odborného výcviku a pak vedoucím učňovského střediska v závodě Strojtex Meziměstí. V roce 1974 byl pověřen vedením technické přípravy výroby a od roku 1978 až do odchodu do starobního důchodu byl vedoucím řízení jakosti. Je nositelem mnoha vojenských vyznamenání: Čs. vojenské medaile „Za zásluhy II. stupně“, čs. vojenské pamětní medaile se štítkem SSSR, Dukelské pamětní medaile, medaili k 30. a 40. výročí osvobození, sovětského řádu „Vlastenecká válka“

a medaile „Za pobědu nad Germanijej“, ukrajinské medaile k 50. výročí osvobození Ukrajiny a ruské medaile k 50. výročí vítězství ve Velké vlastenecké válce.

Vlk Viktor

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1910 v Knerutách u Malína, zemřel 1986 v Broumově, bydlel ve Verněřovicích - Březové.

Oba rodiče Viktora Vlka zemřeli v době, kdy mu byly pouhé čtyři roky. Malý Viktor prožíval trpký úděl sirotka. Byl dán na vychování k tetě, kde často trpěl hladem, zatímco její vlastní děti měly jídla dost. Jeho situace se zlepšila poté, co se o něho začali starat jiní příbuzní, (strýc příjmením Čech). V této rodině mu dokázali nahradit nejen rodiče, dokonce mu našetřili peníze, za něž si později mohl postavit v Terešově dům. Viktor Vlk chodil do české školy. V roce 1927 nastoupil do učení k obuvnickému mistru Ignáci Šikovskému do města Olyky, kde zůstal až do roku 1931. Rok nato je povolán do polské armády, ve které slouží do roku 1933. Potom až do války pracuje v místě svého bydliště jako soukromý obuvník. Zde se v roce 1936 oženil s Olgou Hajnou, se kterou se seznámil na pouťové zábavě v Novinách Českých. Po osvobození Volyně se již 15. března 1944 dobrovolně hlásí do řad 1. čs. samostatné brigády v Rovně, třebaže se jako obuvník mohl vstupu do armády vyhnout. Po výcviku v severním Rumunsku v oblasti Sadaguri prodělal celou bojovou cestu 1. čs., armádního sboru v SSSR od Dukly až do Prahy. Během těchto bojů byl dvakrát raněn. Poprvé u Dukly do ruky a pak na přelomu let 1944-45 do nohy. Starší syn Václav si vzpomíná, že otec tehdy přijel domů do Terešova podívat se na svou právě narozenou nejmladší dceru Emilku. Opíral se o berle a silně kulhal. Po skončení války byl ubytován se svou jednotkou v Praze – Dejvicích. Naše hlavní město tehdy poznal velmi dobře. O účasti ve válce vzhledem ke své vrozené skromnosti nerad mluvil. Často se však vyjadřoval, že by druhou takovou válku, kdy šel člověk do boje na život a na smrt, ale vždy měl blíže k smrti, již nikdy nechtěl zažít. To, že zůstal na živu, považoval za zázrak, protože kolem sebe stále viděl umírat kamarády, jimž nemohl pomoci. Válku skončil v hodnosti desátníka. Po skončení vojenské služby se v září 1945 vrací do Terešova, kde znovu vykonává svou obuvnickou živnost. V roce 1947 se v rámci reemigrace rozhoduje k definitivnímu návratu do Československa. Nejstarší sourozenci z rodiny Vlkových si vzpomínají, že tehdy v únoru, v době jejich odjezdu, panovala tuhá zima. Aby na cestě z Terešova na nádraží do Lucku nezmrzli, museli je na saních uložit do perin. V tomto městě několik dní čekali, než jim přistavili vagony pro dobytek. Na Broumovsku se nejdříve usadili v Lachově. Jejich dům však byl špatný, zatékalo jim tam a vodu museli donášet v kbelících. Poté se definitivně usadili ve Verněřovicích – Březové. Po Němcích zde před nimi byli již čeští majitelé Seifertovi. Toto hospodářství mělo rozlohu 13 ha. Soukromě pak hospodařili až do roku 1957, kdy museli vstoupit do JZD. Viktoru Vlkovi byly uděleny čs. medaile „Za chrabrost“, čs. vojenská pamětní medaile se štítkem SSSR, Dukelská pamětní medaile, pamětní medaile k 50. Výročí vzniku samostatného čs. státu a sovětská medaile „Za pobědu nad Germanijej“. (Dle vyprávění synů Th. Mgr. Václava a Bohuslava Vlkových.

Dovolte mi, milí čtenáři, poznamenat, že tak jak byl skromný a hodný jejich otec, tak skromné a hodné jsou jeho děti. Mladšího syna Bohuslava znají ti broumovští občané, kteří si jdou zatančit nebo poslechnout naši oblíbenou Broumovanku. Bohuslav hraje v této kapele většinou na klarinet, ale vím, že hraje velice dobře i na harmoniku. Josef Ledvina z Martínkovic, o kterém také píši a jenž se znal dobře s jeho otcem ještě z Volyně, mi často říká: „Vem ženu a pojď si zatančit, hraje tam Bohuslav. Je to takový pokračovatel našich muzikantů na Volyni“. Pan Ledvina byl velký fanda Broumovanky. Jeho zdravotní stav v posledních letech mu však nedovoloval, aby si ji mohl alespoň poslechnout. Naposledy si při Broumovance prý zatančil v 91 letech.

Žižka Vladimír

Příslušník 1. čs. armádního sboru v SSSR, narozen 1914 v Pokosech, zemřel 1991 v Broumově, bydliště v Benešově u Broumova.

Dědeček Vladimíra Žižky se narodil v roce 1869 v Bohosticích (okr. Příbram). Byl to chudý kopcovitý kraj blízko Vltavy, kde se dnes rozkládá Orlická přehrada. Se svými rodiči se vystěhoval na Volyň v roce 1879. Předkové Vladimíra Žižky hospodařili pak až do roku 1914 v Pokosech, kdy se jeho rodiče rozhodli vystěhovat do Ameriky. Prodlali pole, ale mezitím vypukla 1. svět. válka. Vzhledem k válečnému nepřátelství Ruska a Rakousko-Uherska již nemohli svůj záměr uskutečnit. Ještě 3 roky žili v Pokosech a pak se přestěhovali do Konstantinovky vzdálené asi 6 km od Malína. Tehdy to byla polská vesnice a Žižkovi v ní byli jedinou českou rodinou. Zakoupili si hospodářství o rozloze 20 ha. Vladimír Žižka chodil 5 let do tamější polské školy, protože v roce 1921 tato obec připadla Polsku. V té době mohli ve škole slavit československý (28. 10.), tak i polský státní svátek (11. 11.) a vyvěšovali při těchto příležitostech příslušné státní vlajky. Ve druhé polovině 30. let se však národnostní poměry začaly zhoršovat. Mezi tím již Vladimír po skončení školní docházky pracoval u rodičů. Ani nebyl povolán do polské armády, protože otec měl záduchu a na práci v hospodářství by sám nestačil. Dne 18. února 1940 se Vladimír Žižka oženil s Annou Kinštovou, sestrou Vladimíra Kinšta z Malína. Hospodařili spolu na 10 ha. Na rozdíl od Malína v Konstantince kolchoz do obsazení Volyně Němci nevznikli. Při vraždění v Českém Malíně přišli Žižkovi o své blízké. Paní Žižkové zabili maminku a bratra, jemuž bylo teprve 18 let. Její manžel přišel o bratra a sestru. Když byla Konstantinovka osvobozena, vstoupil Vladimír Žižka 14. března 1944 do čs. vojenské jednotky v SSSR v Rovně. Byl zařazen jako spojač k 1. praporu, 1. samostatné brigády. Také jezdil s autem. Na výcvik odešel do Lucka a odtud do severního Rumunsku (Bukovina) do Černovic. Poté prošel celou bojovou cestu čs. armádního sboru SSSR. Jednou mu Slávka Dostálová z Teremna, která také sloužila v naší armádě, vložila karty a doporučila mu, aby nikdy nechodil tam, kam ho nepošlou. Během bojů se na to vždycky upamatoval. Byl přesvědčen, že mu to zachránilo život. Vážil si gen. Ludvíka Svobody jako odvážného a statečného velitele. Sám ho několikrát viděl v první linii. Také byl u toho, když auto s gen. Sázavským najelo na protitankovou minu. Po válce skončil Vladimír Žižka službu v armádním sboru v Žatci. Vyprávěl

pak, že nemohli hned jít domů, protože čekali, že ještě půjdou bojovat na východ proti Japoncům. Svržení atomové bomby na Hirošimu však konec války s Japonskem uspíšilo. Do Konstantinovky se Vladimír Žižka vrátil 9. září 1945 jako vojn v záloze. Po válce prožívala jeho rodina těžké chvíle. V tomto období k nim chodili přes den příslušníci bezpečnostních složek NKVD, chtěli od paní Žižkové vidět manželovi dopisy z fronty. Jakmile byly starší tři týdnů, tvrdili, že zběhl. V noci přicházeli banderovci. Ti ji zase napadali, že se její manžel dal k bolševikům. Chtěli jeho vojenský plášť. Patrně hodlali čs. uniformy použít k útěku z Ukrajiny. Když jim paní Žižková nemohla vyhovět, začali jim ve 2 hodiny v noci střílet do dveří. Jejich dcerka z toho utrpěla šok a vážně onemocněla. Jinde však dopadli ještě hůř. Ve studních nacházeli lidé naházené mrtvoly. Jednou ráno viděla paní Žižková celou sousedovu rodinu (5 lidí) pověšenou na stromě. Po manželově návratu z války jeho vojenský plášť rozpárala a knoflíky schovala. Znovu přišli banderovci, kteří byli dobře obeznámeni s místními podmínkami. Opět chtěli plášť. Nevadilo jim, že je rozpáraný, říkali, že mají svého krejčího, který ho sešije. Pak požadovali manželovu zbraň. Nakonec se však nechali přesvědčit, že přišel bez ní. V únoru 1947 odjíždí celá Žižkova rodina do Československa. Cestou zažili stejné problémy, s kterými se setkali i ostatní Volyňští Češi. V Československu byla situace jiná. Na zastávkách dostávali občerstvení. V Košicích je dokonce hostili kakaem. Když dojezdili do Šumperka, bylo již v okolí všechno obsazené, a tak celá rodina žila tři týdny v jedné místnosti. Jakmile se dozvěděli, že na Broumovsku jsou volné ještě zemědělské usedlosti, otec paní Žižkové tam dojel vybrat vhodné hospodářství pro ně, pro syna a pro rodinu druhé dcery. Nastěhovali se potom do Benešova u Broumova do stavení čp. 9. Po předchozím majiteli zde zůstaly pouze tři otáčky slámy. Přitom hospodářská zvířata, která si do Československa přivezli, pár koní, býka, krávu a dvě kozy – nemohli zabít. Vladimír Žižka musel zajet až do Studnice pro osivo, oves a další krmivo pro dobytek. V Benešově si vybrali nevelké hospodářství o výměře 10 ha. Ještě v Šumperku totiž mezi ně přijel ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda a radil jim, aby si brali pouze tolik, na kolik jim budou stačit síly. Už tehdy jim řekl, že kolchozy je stejně neminou. V roce 1957 museli vstoupit do JZD. O čtyři roky později Vladimíra Žižku jako dobrého hospodáře přemluvili, aby vzal funkci předsedy. Za dva roky se pod jeho vedením úroveň družstva výrazně pozdvihla. Tehdy sloučili družstva v Benešově a ve Velké Vsi v jeden celek. Poté až do odchodu do důchodu pracoval jako krmič vepřů. Vladimíru Žižkovi byly uděleny Dukelská pamětní medaile, pamětní medaile k 50. výročí vzniku samostatného čs. státu, sovětská medaile „Za pobědu nad Germanijej“.

(Podle vyprávění manželky Anny Žižkové).

Vážení čtenáři,

myslím si, že se většina z vás po přečtení tohoto textu, který je věnován lidem, kteří od roku 1947 žili a někteří stále žijí mezi námi, alespoň krátce zamyslí nad jejich osudem a položí si otázku, jestli to ten pisálek nepřehání. Na to každému odpovím s čistým svědomím toto: To, co jsem ve stručnosti napsal o těchto lidech, není zdaleka vše, co by si tito odvážní lidé zasloužili, aby o nich bylo napsáno. Nebyla snad

ani jedna vesnice na Volyni, kde by někdo někoho neukrýval před Němci nebo banderovci a po válce před bolševiky, i když si tito lidé uvědomovali, že v případě prozrazení je čeká krutý trest, podpálení stavení a zavraždění celé rodiny. Nejhorší situace nastala, když jsme se v roce 1947 měli stěhovat do Československa a tito štvanci neměli kam utéct, aby nebyli zavlečeni do sovětských lágrů. Mnozí z nich byli dovezeni do Československa ve vagónech pro dobytek společně s námi, uschováni pod senem, koňským žlabem apod. Do roku 1948 se nikdo nezajímal o pravost dokumentů, které tito lidé u sebe měli po příjezdu do naší vlasti. Ale po roce 1948 sovětské poradcí tušili, že asi ne všichni mají tzv. čisté papíry. Dvěma těmito štvancům pomohli lidé, o kterých píše ve svém vyprávění. Jednoho se podařilo dostat „za kopečky“. Tohoto úkolu se ujala jedna velice skromná paní, která riskovala, že když bude dopadena, tak ji čeká dlouholeté vězení. Podařilo se jí tohoto štvance dovézt až k hranicím a tam jej předala našim krajanům a ti ho dostali, jak jsem již psal, za kopečky. O druhém člověku, který se také ničím neprovinil, ale byl bolševiky pronásledován, vám možná v budoucnu napíše dvě sestry, které žijí také na Broumovsku. Chci dodat, že tito nešťastní lidé byli pro své zachránce cizími lidmi, ale naši dědečkové, babičky a rodiče by si nikdy neodpustili to, že nešťastným a pronásledovaným lidem nepomohli, když jim šlo o holý život. Chtěl bych vám, milí čtenáři, napsat jména alespoň tří děvčat, která dobrovolně v roce 1944, společně se svými bratry, otci a sousedy nastoupila do řad československé jednotky v SSSR a přispěla k naší svobodě a poté se usadila v našem okrese:

Machačová Věra (rozená Grmelová) – bydliště Jaroměř,

Pišťová Marie (rozená Grmelová) – bydliště Rožnov u Jaroměře,

Klejšmídová Emílie – bydliště Jaroměř.

Dále uvádím jména mužů narozených na Volyni, kteří bojovali za naši svobodu a po příjezdu do Československa se usadili také v našem okrese:

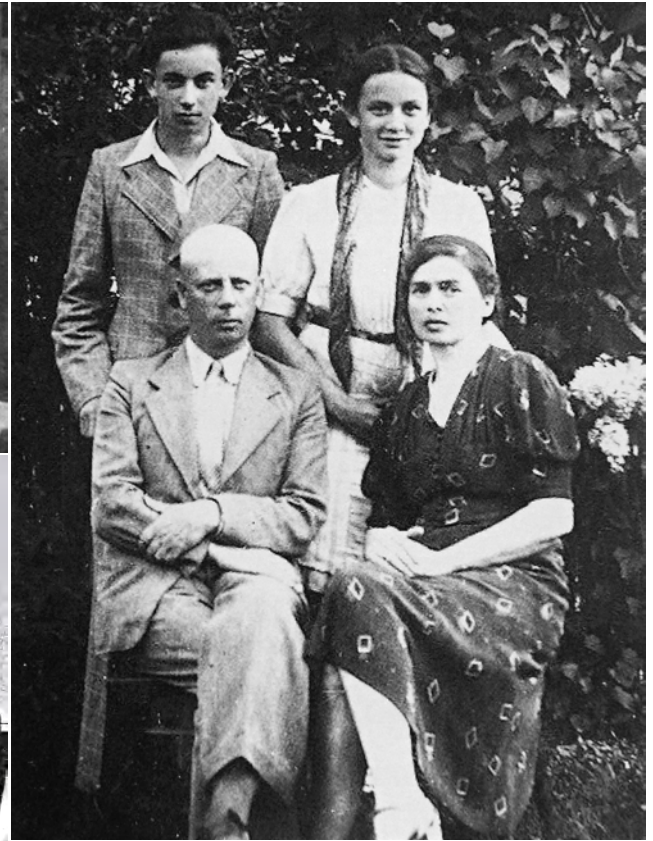
Grmela Václav, Grmela Vladimír, Havelka Václav, Juha Antonín, Klejšmíd Alexandr, Lebedinský Josef, Machač Josef, Mála Alexandr, Malich Václav, Martínek Josef, Papoušek Vladimír, Radimský Alexandr, Štefl Vladimír, plk. ing. Týrek Vladimír. Všichni jmenovaní měli bydliště v Jaroměři.

Dále Červený Vladimír - bydliště Lhota pod Hoříčkami, Kožárský Josef – bydliště Zdoňov, Martínek Vladimír – bydliště Brod u Jaroměře, Martínek Jaroslav – bydliště Hořenice u Jaroměře, Michek Antonín – bydliště Zaloňov, Michek Josef – bydliště Hustířany.

Omlouvám se všem, kteří nejsou uvedeni na mém seznamu, a vím, že by si to jistě zasloužili.

Před 65 lety se vrátilo do vlasti svých předků 40 tisíc Volyňských Čechů. Někteří z nich se rozhodli žít na Broumovsku společně se svými rodinami. Myslím si, že i ti starší, kteří měli velice těžký život, nelitovali, že se vrátili zpět do země, kterou považovali vždy za svoji vlast a za kterou nelitovali obětovat i své životy.

Alexandr Stejskal

- Školní děti v Českém Malíně
- Rodina Martinovských v červnu 1943
- Rodina Minaříkových v roce 1967. Mnoho jejich příbuzných bylo v Českém Malíně zavražděno
- Rodina Kinštova před malínskou tragédií. Pan Kinšt (stojící vpravo) přežil a usadil se po roce 1947 v Rožmitále
- Sirotky z Českého Malína uvítal v roce 1947 v Košicích generál Ludvík Svoboda
- Starosta Českého Malína a veterinář Vladimír Mendlík s rodinou

- Doktor Jaromír Pišl, vynikající oční lékař, zasloužil se o vybudování nemocnice v Malé Zubovštině
- Manželé Pokorných (po válce se usadili v Martínkovicích) při hlídání objektů před banderovci
- Volyňští muži na dukelském bojišti. První zleva Václav Hrádek, první zprava Viktor Vlček. Oba se po roce 1947 usadili ve Verněřovicích
- Manželka Václava Hrádka s dcerou Marií
- Václav Hrádek po návratu do vlasti

Krajina v okolí Českého Malína na Volyni

Pomník v Ukrajinském Malíně v roce 1980

Nový kostel v Českém Malíně. V blízkosti kostela byly vybudovány pomníky na památku obětí z Českého Malína a z Ukrajinského Malína

Na místě, kde byli v pravoslavném kostele upálení ukrajinští a čeští obyvatelé Malína, byl postaven nový ukrajinský pomník

Nový pomník v Českém Malíně byl slavnostně vysvěcen 13. 7. 1998, v den 55. výročí malínské tragédie. Vybudován byl za peníze ze sbírky iniciované Sdružením Čechů z Volyně. Přispěla i Pravoslavná církev v Praze, Čs. obec legionářská a ministerstva zahraničí a obrany

Josef Ledvina, Antonín Vašek a Josef Andres, spolu s broumovskými spoluobčany, při pietním aktu 28. října 2010

